IOANNIS AQUILE ... OPUSCULUM DE POTESTATE & VTILITATE MONETARUM

Johannes Gentner

Digitized by Google

Vat. 571. 1

Que in hoc Opuſculo emendanda cenſuimus hæc ſunt.

In Regeſto.

¶ Charta.2.verſu.5.lege cudi pro cud:in aliq̃bus libris. Ipſa charta facie.2.columna.5.verſu vlt.legatur offundi pro offendi. Idem in loco remiſſo.

Charta.3.verſu.12.lege fabricare pro fabricatur.

Verſus alterũ ſe, vno contextu atq; ſenſu ſcribendi fuiſſent hoc modo impoſitio &c̃.arguit ſoluentes imponẽtis &c̃.

Eadem charta pagina altera verſu.2.reponas Magia turpis ac honeſta q̃ inter ſe longo diſtet interuallo.

Opuſculi.

Charta.5.verſu.5.lege nũmiſmatũ ꝑ nummiſmarum

Folio.2.verſu.9.improbabiliter ſcribendum ꝑ improbabilem.

Item verſu.18.legas quouſq; pro vſq;

Verſu.27.eiuſdẽ charte cõicanti expungendũ atq; ſubſtituendum cõitati.

Charta.5.linea.19.pro quedam legatur qui

Charta.14.in.2.facie.linea.19.accenditur.lege attendit.

Charta.17.facie altera verſu.5.Coro la.emendabitur.

Regeſtum huius compendioſi operis. literario ordine et paginarum numeris ſubdeſignatum.

De A.

AN faciens monetã cudi ex ea valeat lucrari. 8
An moneta ad libitum monetantis poſſit mutari. 9
Adulteria moneta vocatur vbi iniuſta eſt forma. 7
Aureã monetã cudere nõ licet niſi principi. 8
Aureus valere debet decem libras ipſo iure. 4
Aureoꝝ appellatiõe intelligũtur hi q̃ vigent in regione 16
Archiepiſcopi electores faciũt monetas cudi iure ſpeciali. 6
Aſtrologoꝝ vanitas. L
Aq̃la alias haliet' author iſtius compendioſi operis 1
As idem qđ libra aſſis. 12. pars ideſt vncie 4. & 5.
Argentũ jº ꝑcuſſum anno vrbis. 585. Q. fabio cõſule. 4
Aureus nũmus eſt ꝑcuſſus 62. anno poſt argentum. 4
Aſſipondiũ. i. pondus vnũ. 4
Areoli. M
Aruſpices. M
Augures. M
Aeromantici. M
Ac hyndus. Arabs. Q
Ariſtotelis ſentẽtia tãto philoſopho digna I
Aſtenſis author quinq; libroꝝ ſumme conſcientie 8

De B

BAſis. 3
Bes. 4
Baioariorũ duces poſſũt mõetare ex ꝑncipũ ↄceſſiõe. 6
Bonitas monete eſt duplex. Intrinſeca & extrinſeca. 8
Bigati. 4

De C

CAutela apponẽda vt vſualis bona ſoluat̃ mõeta 8
Ciuitates italie aiũt ſe monetare ex p̃ſcripta ↄſuetudie. 6
Cuius expenſis moneta ſit cudenda. 8
Cudens monetã abſq; auctori-

rate dicit̃ falſum incidere. 11
Crimen falſę monetę admittitur.
multipharie. 10
Corollariũ ẽ laborꝶ p̃mij &c. 5
Chyromantici. M

De D

DEnarius decem valuit libras. 4
Denarius q vſualis decem valet nũmos. 3 & 8
Dux wirtenbergẽſis poteſt monetare ex cõceſſione. 6
Dux Sueuię itaq̨ francię orientalis cudit monetã ex p̃uilegio imperatoris. 6
Dos accepta in mille aureis ſoluto matrimonio nõ exiſtẽtibꝰ libris reſtituit̃ i totidẽ aureis. 16
Depoſitũ in florenis eſt reſtituẽdum in florenis. 16
Dipondiũ.i.duo pondera & dimidium. 3
Drachma/argẽteus nũmus idẽ qđ denarius. 3
Denus vndecĩ vncie quaſi vna dempta ex aſſe. 4
Dextans. 4
Dodrans. 4
Demonũ preſtigijs oculis mortaliũ tenebras atq̨ phantaſmata offendi. H

De E

EPiphomena.
& eſt rei narrate vel ꝓbate ſũma acclamatio επι enim apud græcos ex φονημα clamorem ſignificat.
Epitoma. Epitome.
Emphiteota debet in mõeta antiqua currẽte cõtractus tp̃e. 18
Emphiteota annuũ ſoluẽdo cẽſum cõfitet̃ p̃ceſſiſſe ꝯctũ. 18

De F

FAlſa moneta vocatur a q̃druplici ſubſtãtia. 7
Falſarius monete eſt in materia charactere & põdere. 11
Falſans monetã inferioris non punitur pena mortis. 12
Fabricans monetã inferioris in loco ſtatuti illũ punientis vt alibi expendatur pena ſtatuti non punitur. 12
Ad futurorꝶ preſcientiã mortaliũ animi naturaliter ſunt inclinati. E

De G

GLoſa Ruᶜᶜ. C. de vete. nũmiſ. pote. 6
Guido pape author deciſionũ capelle. 7
Geomantici. M
Geneatliaci. M
Gwilhelmus pariſienſis. Q

De H

Halietus author huius opuſculi agnoïatus. 1
Hyppoteſis. 11
Hydromantici. M
Homo cur ſapiētiſſimū aīal. V

De I

Ius monetādi nulli priuato pōteſt cōcedi. 5
Ius monetādi ex priuilegio vel conſuetudine poteſt acquiri. 6
Incipiens & nō pficiens falſam monetā fabricat non ordinarie ſed extraordinarie punit. 12
Impoſitio & ſolutio collectarū arguit ſoluentes. 18
Imponentis eſſe ſubditos. 18

De L

Libra ideꝫ eſt qđ as apud italos. 3
Libra auri eſt ſeptuaginta duo aurei. 6
Libra argenti eſt qnqꝫ aurei. 7
Libra ęris eſt ps decia aurei. 7
Libra ęris fu t imminuta jᵒ bello punico. 4

De M

Mathematicorum varia apud diuerſas nationes noïa in epſa ad Ioannē Stofler Iuſtingenſem in principio ſub lra A
Magorꝫ de reb⁹ diuinis opinio ibidem. B
Magorꝫ religionē poſteri multis ſupſtitiōibus miſcuerūt. C
Magorꝫ vanitas ex medicīa ortum ſumpſit. D
Magia in primis in theſalia atqꝫ Italia fuiſſe conſtat. F
Mathematici deſcriptio. K
Mathematicorꝫ noïa legib⁹ improbantur. M
Mathematici vñ ſunt dicti. M
Mathema. i. diſciplina. N
Magia eſt dicta. N
Monetā auream cudere nulli licet niſi principi. 8
Moneta accipitur de aurea & argentea. 9
Moneta vocat̃ qa monet olim vero iuno vocata. 7
Monetarius dicit̃ qui cudit monetam. 7
Monete variatio authoritate ſecularis nō p̃iudicat ecclījs. 15
Moneta trifarie vel quadrifarie dicitur falſa. 11
Multa ſpecialia ſūt in falſa moneta. 10
Moneta ex teſtamēto debita debet ſolui de currente tp̄e conditi teſtamenti. 14
Moneta vna interdum ſoluitur pro altera. 17
Mna apud gręcos erat minor libra, 33, denariorū. 3

Magie particio. O
Magie turpis/ac honeſte/ꝙ inť ſe longe diſtāt interuallo. P

De N

NEmo preter principem pōt cudere nūmiſma. 5
Nulli priuato licet cudere monetam. 5
Nūmiſma eſt in quo imꝑatoris imago eſt ſculpta. 7
Nūmiſma exigit ꝓprietria. 7
Nūmiſma reprobatū cedit ī debitorū periculum. 13
Nūmus a Numa imperatore in primis excuſſus. 7
Nota ęris ex vna parte latus gemini/ex altera nauis roſtrū. 4
Nota argenti erant bige & quadrige. 4
Nūmiſma aureus & ſolidus idē ſunt. 6
Necromantici. M

De O

Opinio oſtienſis. 8
Opuſculi dedicatio. S

De P

PEcunia quid ſit. 9
Pecunia vn̄ dicať quotiens accipiatur. 9
Pecunia vxori legata debeť antiqua. 14
Pecunia in fideicōmiſſo relicta debetur noua. 14
Pecunia ex cōſtitutione principis debita debetur antiqua. 15
Priuatus cudens monetā incidit falſi penā. 6
Pena falſatoris monetę. 12
Pecuniaria pena delicti intelligitur de vſuali. 15
Periphraſis eſt circūlocutio breuis. 5
Phitonici. M
Preſtigiatores. M
Pyromantici. M
Platōis de Zoroaſtre ac Xamolſidem teſtimoniū. Q

De Q

QVadrans q̄rta pars aſſis ideſt tres vncie 3 & 4
Qui ſua induſtria monetam reprobatā expendit pro bona nō tenetur reſtituere bonam. 17
Qui ius monetādi habeat. 5
Quinarius. 4
Quilibet debꝫ impedire falſam monetam cudi. 10
Quot ſint pene falſatoris monetę. 12
Quincuns.i.qnqꝫ vncie. 4
Quadrigati. 4

De R

RAſa vocatur mōeta qn̄ apparet ęs. 11
Rex francie/hyſpanie/

ex preſcriptione monetam cu-
dunt. 6
Reprobatio nūmiſmatis cedit
dāno debitorū. 13
Rogerius Baco. Q

De S

Sextans aſſis pars ſexta.
ideſt due vncie. 4
Saturnus primus ęreos
fecit nūmos. 7
Solidus/aureus & floren' idē
ſunt de iure. 5
Specialia varia & multa ſunt in
moneta. 10
Sententia cōdemnatoria in pe-
cunia intelligit' de vſuali & tunc
currente moneta. 16
Semis.i.dimidium aſſis hoc eſt
ſex vncie. 4
Septuns.i.ſeptem vncie. Semi
uncia. 4
Seſtuncia.i.vncia & dimidia. 4
Sextula.Siliqua. 7
Silicus/Scrypul'/Seſtertiū. 4
Stofflerinus. 1
Seſtercium. 4
Sortilegi. M
Scoma haudquaquam inueſtiuum
aptiſſima comparatio. R

De T

Talentū quid & quottu
plex fuerit. 3
Thare pater abrahe au-
rifaber p̄cioſus erat prim' Nini
regis monetarius. 7
& ibi ponitur C pro T.
Triens. 4
Tria exigūtur neceſſaria in mo
neta. 8
Triphariereprobat' mōeta. 8
Tincta.i.coopta auro vel argē-
to vt appareat tota aurea vel ar-
gentea. 7
Tonſa.i.circūcirca ęroſa vt ap-
pareat ęrea. 11
Thema/theorēa/theorica. 13
Transformationes hominū in
brutorum ſpecies. G
Titulus libri. S

De V

Vbi plures ſimul currūt
mōete debitoris electio
eſt quā ex illis velit ſol-
uere. 17
Vncia aſſis ps duodecia. 3 & 4
Victoriatus. 4
Veteres oīa numeris conſta-
re putabant. T
Zoroaſtes inuentor magie fal-
ſo creditur. I

FINIS.

4

Ad Joannē Stofflerinū facile omniū noſtro euo principem mathematicorū Io‑annes Aquila vtriuſq̧ legis interpres.

A
Mathematicorū varia apd' diuerſas natiões noia

Tametſi mathematici gētilicio vocabulo erāt dicti. Chaldei apud Aſſyrios/ apd' Egiptios ꝓphete/ q̄s greci appellarunt philoſophos Indi gymnoſophiſtas Latini ſapientes Galli dryudas/ Perſe v̈o magos. Hij em̄ oēs ſyderꝫ obſeruatis rōnibus p̄dicere futura ſolebāt. Sed magi potiſſimū apud Perſas deoꝝ cultui vacabāt/ p̄ces illis atq̧ vota & ſacrificia offerebāt/ de deoꝝ ſubſtātia & generatiōe diſſerebāt/ ſigna/ ſtatuaſq̧ rep̄hendebāt/ im probabāt illoꝝ errores q diſcerni & deos ſexu mares feminaſq̧ int̄ eos eſſe affirmabāt/ dicebant reꝝ oīm/ totiuſq̧ orbis imperiū penes deos eſſe/ duo erāt apud eos principia Bonus demon & malus. Ille Iupiter quē horamaſdē. Hic Pluto quē appellabāt Arimaniū. Hij teſte Eudoxo aiebāt hoīes reuicturos. Areſtotiles dixit eos fuiſſe antiqores egypcijs. Sed poſtea adeo auctā eſſe magoꝝ vanitatē ait Laertius ī Perſidea Zoroaſtre vſq̧ ad Xerxis Perſaꝝ regis tranſitū ꝑ ſexcētos annos plerīq̧ magi nō ſolū obſeruatiōe ſyderū futura p̄dicere/ veꝝ artib' q̄buſdā & reꝝ & v̈boꝝ maleficijs vt & ſcire ſe oīa & facere poſſe ꝓfiterent̄. Plinius quoq̧ artē hanc magicā oīm artiū fraudulentiſſimā eſſe aſſerit/ miraturq̧ quō in toto terraꝝ orbe plurimis ſecul' valuerit/ idq̧ ob eā cauſam putat accidiſſe/ φ ſola artiū tris alias impioſiſſimas hūanē mētis cōplexa in ſe vnā redegit/ Natā primo e medicīa nemo dubitauit/ hac ſpecie ſalutari irrepſiſſe velut altiorē ſanctioreq̧ q̄ medicinam Ita blādiſſimis deſideratiſſimiſq̧ ꝓmiſſis addidiſſe vires religiōis/ ad quā maxīe alligat̄ humanū gen'/ atq̧ vt hoc quoq̧ ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas nll'o nō

B
Magoruꝫ dereb' diuinis opinio.

C
Magoꝝ religióeꝫ poſteri multis ſupſtitionib' miſcuerunt.

D
Magoruꝫ vanitas ex medicina ortū ſumpſit.

E

auido futura de ſeſe ſciēdi atq; ea ę celo veriſſimę peti cre-
denti. Ita poſſeſſis hoīm ſenſibꝰ triplici vinculo in tantū
faſtigij adoleuerit vt hodie etiā in magna pte gentiū ꝑua-
luerit. Theſſaliā ꝓo huius veneficij infamē fuiſſe cōſtat.
vt Menander ꝓdidit durauitq; iſta venefica ars in italia ꝑ
longa chrianoꝝ tpa. ita vt tpibꝰ Theodoſij iunioris chri
ſtianiſſimi principis dicat celeberrimꝰ Auguſt. lib. xv.
de ciui. dei. Cum eſſemꝰ in italia audiuimꝰ quaſdā mulie
res imbutas his malis artibꝰ dato caſeo ſtatī homīes in iu-
menta cōuertiſſe. q̄ vt alia iumēta neceſſaria queq; porta
bant. & finita opa iteꝝ hoīes ab illis reſtitui. q̄bus (vt ait)
mens ſemꝑ hūana cōſeruata fuit. Quid plura Apuleius·
idem & Homerus/ Virgilius/Lucanus/Tibullus/Oui
dius/Plinius/Seneca atq; alij hyſtoricę & poeticę narrāt
etiā mirabiliora de Circe & Medęa atq; herbis vt ętiopis
qua Amnes & ſtagna ſiccari & tactu eius clauſa aperiri
atq; Achmenides q̄ cōiecta in aciem hoſtiū trepidare oīa
ac terga vertere vanitas magoꝝ gloriať. Latace dari ſolita
a Perſarū rege legatis vt quocūq; veniſſent rerū oīm co-
pia abundarēt ? Sane nō oīa que ꝑ eā artem monſtranť
vera eſſe noſcunť ſed multa demonū illuſionibus oſten-
duntur q̄ veridice facta mīme fuerūt. vt hominē conuer-
ti in lupum. aut in iumentū. lunam trahi & ſimilia que ꝑ
humanoꝝ ſenſuū alterationem. quibꝰ illi plurimū pre-
ſunt & nō per verum inducūtur effectum. Nam ſolū ea
vere exequi poſſunt q̄ naturali virtute ducunť. ſed omni
rerum cognitiōe ex ingenij acrimonia & lōga experien
tia ac agilitate nature alterabilia facile cōiungere valeant
ea nōnunq̄ inducunt que miracula homībus eſſe viden
tur & non ſunt. ideo Areſtotiles veritatis indagator & ea
tantū credens que vel cōprehendi ſenſu vel ꝓbari rōni-
bus poſſint/hec oīa irridet falſaq; extiſtimat & Zoro-
aſtrem quē huius artis inuentorē vulgus fuiſſe exiſtimat
ex interpretatiōe ipſius nominis aſtrorū fuiſſe cultorem
affirmat. Mirum certe foret in tantā credulitatē ex tam ſa

Ad futuro
rū ꝑſcien-
tiā morta-
liū anī na-
turaliť in-
clinati.

F
Magia ī pͥ-
mis in theſ
ſalia atq; Ita
lia fuiſſe
cōſtat.

G
Transfor-
matōes ho
minū ī bru
torū ſpēs.

H
Demonuꝫ
preſtigijs
ocul' mor-
taliū tene-
bras atq;
phātaſma
ta offendi.

I
Ariſtotel'
ſnia tanto
philoſo-
pho digna
zoroaſtrē
inuentor

magie falſo credit̄.

lubribꝰ inicijs euecta humana ingenia eſſe ſi in aliqua re
ſeruare modum nouiſſent. Sed hec eſt in om̄i re humani
ingenij cōditio, vt a neceſſarijs orſa primū cuncta veniāt
ad nimiū. Nempe Mathematici eſſe dicunt̄ ꝓprie illi qui

K Mathematici deſcriptio.

mathemata ſeu mathematicas ꝓfitent̄ diſciplinas, q̄ ſunt
Arithmetica/Geometria/Muſica & Aſtrologia/heę em̄
ꝓprie mathemata ideſt diſciplinę dicūtur quia certiores
alijs ſunt. Sed quoniā quoqꝫ in nimiā vanitatē ꝑfecti ſūt
predicendi futura ſiue etiā preterita incognita vt ex iſtis
hi ſunt qui aſtrologi vocant̄ non ſolū ex aſtroꝝ naturali

L Aſtrologoꝝ vanitas.

curſu futura predicentes ſed & minuta queqꝫ ex aſtris ſe
poſſe p̄dicere ꝓmittūt vt cōſilia ipſa hoim. arbitria & va
rias volūtates appetitioneſqꝫ & declinatiōes & fortuitos
repentinoſqꝫ in leuiſſimis rebꝰ anioꝝ impetꝰ receſſuſqꝫ
moueri agitariqꝫ deſup ę cęlo credūt, ita vt ex neceſſaria
quadā ſyderꝝ erraniū reciprocatiōe eiuſmodi talia cōtin
gere ptinaci frōte aſſerant & hi ceteris vaticinātibꝰ p̄ſtare

M Mathematicoꝝ nomia legibꝰ improbāt̄

videbātur. Vnde illud mathematicoꝝ nomē exploſum
eſt tanqꝫ dānabile & ꝓ ijs vſurpatū (qui diuinationē ꝓfi
tentur) Arioli/Aruſpices/Augures/Phytonici/Pre
ſtigiatores/Necromātici/Pyromātici/Aeromātici/Hy
dromantici/Geomātici/Chyromātici/Geneatliaci atqꝫ
Sortilegi. Hij om̄es dānati & exploſi ſunt p. xij. tab. atqꝫ
ſacras leges & canonicas ſanctiones C. de malefi. & ma
thema. p to. c. Igitur. xxvj. q. iij. & c. nec mirꝝ. xxvj. q. v.

Mathematici vnde ſunt dicti

& c. j. ac p to. de ſortileg. cū concor. Attamē mathemati
ci ſunt dicti ꝓprie ab his artibꝰ q̄s diſcere & exercere ex
pedit publice. Quoniā Geometriā/Muſicā cęteraſqꝫ di
ſciplinas altiores mathemata hoc eſt diſciplinas veteres

N Mathema .i. diſciplina.

gręci appellabāt. l. artē geometrie. C. de malefi. & mathe.
Exinde aūt his ſcientijs ornati ad ꝑdiſcenda mūdi opa &
principia nature ꝓcedebāt, at tūc deniqꝫ noīabant̄ Phyſi
ci hoc eſt naturales. Magia itaqꝫ eſt dicta ars ipſa. Vnde

Magia eſt dicta.

O magie partitio.

& magicas artes ac herbas. Inde eſt duplex magia q̄ꝝ alte
ra dęmonū tota ope & auctoritate cōſtat res mediuſſidi
us execranda & portentoſa. Altera vero nihil aliud eſt,
(quum bene exploratur) q̄ naturalis philoſophię abſo

luta conſumatio. Vtriuſcꝙ quũ meminerint grę̨ci. illam
magie nullo modo nomine dignãtes. γοητείαν nuncu
pant. hãc ꝓpria peculiariꝗꝫ appellatione μαγείαν quaſi
perfectam ſummãꝗꝫ ſapientiã vocant Magna autẽ inter
has artes diſparilitas & diſſimilitudo. Illã nõ modo chri=
ſtiana religio ſed omẽs leges oĩſcꝙ bene inſtituta reſpub=
lica dãnat & execratur hanc omẽs ſapientes. omẽs cele=
ſtium & diuinarũ rerum ſtudioſe nationes approbãt &
amplectuntur. Illa artiũ fraudulentiſſima hec altior ſan=
ctiorꝗꝫ philoſophia. Illa irrita & vana. hæc firma fidelis
& ſolida. Illam quiſqs coluit ſemp̱ diſſimulauit qđ in au
ctoris eſſet ignominiã & contumeliã. Ex hac ſumma lr̃a
rum claritas gloriaꝗꝫ antiquitus & pene ſemp̱ fuit petita
Illius nemo vnꝗꝫ ſtudioſus fuit vir phũs & cupidus di=
ſcendi bonas artes. Ad hanc Pythagoras/Empedocles/
Democritus/ Plato diſcendã nauigauere hanc predica=
runt reuerſi & in archanis precipuam habuerunt. Illa vt
nullis ratiõibus ita nec certis probatur auctoribus. Hę̨c
clariſſimis quaſi parẽtibus honeſtata duos precipue ha=
bet auctores Xamolſidẽ quẽ imitatus eſt Abbaris/Hy=
perboreus & Zoroaſtrem illũ Oromaſi filiũ. cuius ma=
giã Plato in Altibiade innuit eſſe diuinoꝝ ſcientiã qua
filios Perſaꝝ reges erudiebant vt ad exemplar mundane
reipublice ſuã ipſi regere rempub. edocerentur Plato in
carmide ait Xamolſidis magiã eſſe animi medicinã per
quã ſcilicet animo tẽperantia. Vt per illã corpori ſanitas
cõparatur horũ veſtigijs poſtea ꝑſtiterunt fere omẽs qui
Pythagorica Platonicaꝗꝫ myſteria ſunt ꝑſcrutati. Ex iu=
nioribus etiã qui eam magiã olfecerint tres reperiuntur
Achindus Arabs/Rogerius Baconeñ. & Guilielmus
Pariſienſis. Hanc magiã ꝓbat aſſeueratꝗꝫ vir ſapientiſſi
mus. Alterã ita abhorrens vt cum ad malorũ demonũ
ſacra vocaretur rectius dixerit ad ſe illos ꝗꝫ ſe ad illos ac=
cedere. Ob hoc precipue ꝙ illa hominẽ dei hoſtibꝰ mã=
cipans auocat a deo. hæc in eam operũ dei admirationẽ

P
Magia tur
pis ac ho=
neſta ꝗꝫ in
ter ſe lõgo
diſtent in=
teruallo.

Q
Platõis de
zoroaſtre
ac Xamol
ſide teſti=
monium.

Achindꝰ.
Arabs.
Rogerius
Baco.
Guilelmꝰ
Pariſien.

excitat ꝙ propenſa charitas fides ac ſpes conſequuntur.
Hæc de magia (ita inquit Picus) dixim⁹. ꝙ ſcio eſſe plu-
res qui ſicut canes ignotos ſemꝑ adlatrāt: ita & ipſi ſepe
damnant oderuntq́ quæ nō intelligunt. Quorſum hæc
Nempe vt omēs mathematici quia pythagora in cohor-
tem illam diſciplinarū recepti erant quicquid familię pe
culii habebāt in mediū dabant/ & coibatur ſocietas
inſeperabilis/ tanq́ illud fuerit antiquū conſortiū qđ re
& verbo romano Cęnobiū hoc eſt contuberniū appella
tur. Ita ex noſtro Larario tibi parenti meo in mathemati-
cis atq́ numeris peritiſſimo, ex iam dudum coita amici-
tia dicamus collectiōis noſtrę opuſculū de poteſtate &
vtilitate nūmiſmatis. In quo Arithmetica exercetur. per
numeros philoſophandi inſtitutio antiqua. Illa quidem
quę & a priſcis theologis a Pythagora p̄ſertim ab Aglao
pheno a Philolao a Platone & a priorib⁹ obſeruata. Scri
bit em̄ Plato in Epimenide inter omēs liberales artes &
ſcientias contēplatrices precipuā maximeq́ diuinā eſſe
Arithmeticā (non mercatoriā) ſed illam diuinā nume-
randi artem. Querens item cur homo ſapientiſſimū eſt
animal. Reſpondet quia numerare nouit. Cuius ſenten
tie Ariſtotiles meminit in ꝓplemat. Scribit Albumaſar
verbū fuiſſe Auenzoar Babilonij/ eum omia noſſe qui
nouerat numerare. Opuſculum predictū ſit qualecūq́
tibi In primis illud facimus cōmune. Vt ſit noſtre viciſ-
ſitudinis mutuę euidēs inditium & pignus qđ ſi a te ap-
probabitur forte aliquādo in lucem prodibit: & bonis
auctorib⁹ (nō blacteronib⁹) occaſio ad maiora atq́ me-
liora erit. Vale & tuo Ioanni Aquilę (vt facis) ſemꝑ faue.

Τελωσ.

R
Scoma haud ꝙꝙ infeſtiuū aptiſſima cōparatio

S
Opuſculi dedicatio. Titulus libri.

T
Veteres oīa nūeris cōſtare putabant.

V
Cur hō ſapientiſſimū eſt animal

EPIPHOMENA PROHEMIALIS

INcipit feliciter

Ioannis Aquilę artium atq; iuriũ doctoris Opuſculũ de poteſtate & vtilitate nũmiſmarum. Prima diuiſione in duo capita bipartitũ. Quorũ primũ tres ſuppoſitas baſes & decē cōtinet pęriphraſes hypothecales adamuſſim erarij atq; cudendarũ monetarum poteſtatē breuiuſcule elucidantes ac ſuccinctis circumlocutionibus deſcribentes. Nam baſis prima aperit Quid & quottuplex fuerit Talentũ/ Siliqua/Obul' ſeu Scrypulus/Dragma/Nũmus/Vncia/As/libra/Mna/ Denarius/ Quinarius/ Seſtertiũ/ Dipondiũ/ Aſſipondium/que om̄ia ſunt noīa vetera ponderũ. Secunda baſis diſcutit. Quando & a quo argentũ primo ſit ſignatũ. Librę ęris pōdus imminutũ. Que ęris nota erat. & que fuerit nota argenti primo excuſſi & imminuti. Baſis tertia edocet qñ aureus nũmus prīo fuerit ꝑcuſſus & quorum characteribus. Quid as/Vncia/Sextans/Quadrās Triēs/Quincuns/Semis/Septuns/Bes olim des/ Dodrans/Dextās/Deuns/As/Semiuncia/Seſtuncia/ Selibra/Silicus/Sextula/Siliqua/Scrypulus/& id gen⁹. Solidus idem qđ. aureus nũmus & ſeptuagītà duo aurei. i. ſolidi conſtituūt librā auri. Corollariũ primũ vbicunq; in iure cōi fit mentio de ſolidis ſeu aureis nũmis accipit de illis iam dictis. Corollariũ ſcđm. Vbi in iure cōi fit ſer

mo de ſolidis accipit de illis ſupradictis magnis. Corol-
lariū tertiū. Vbi in ſtatuto vel ab hoīe habetur mentio de
ſolido acceptandū eſt de puo vtpote currētis monetę mi
nutę vt ī patet clare Quis erarij & monetādi ius habeat.
Nullus priuatus. Alias cudens punitur vt falſarius. Infe
rior a principe imperiū vel iuriſdictionē habens ex prin
cipis cōceſſione vel centenaria preſcriptiōe poteſt mo-
nętare. Nūmiſma/aureus & ſolidus/vt nūmus denarius
& pecunia vocabula ſunt ſynonima. Quid libra auri/ar
genti atq̧ ęris ſit. Quot ſolidi exiſtant libra auri argenti
vel ęris. Vbi aurei floreni vel ſolidi a lege exprimūtur vt
ꝙ donatio ſupra quingentos ſolidos facta ſit inſinuāda
vel ꝙ defenſor ciuitatis nō habeat iudicare vltra trecētos
aureos qui intelligant aurei/& qui accipiant a iudice ſeu
ab hoīe prolati. Quid & quottuplex ſit pecunia atq̧ mo
nęta videlicet Falſa/Adulteria/Raſa/Tincta ac tōſa. Vñ
monęta nūmiſma nūmus & denarius ac pecunia. Vnde
& monetarius nūmularius & quare ſic dicatur & qs fue
rit primus & ꝙ nulli niſi principi licet facere cudi aureā
monetā. Niſi ex principis cōceſſione vel preſcripta con
ſuetudine. In nūmiſmate exiguntur quatuor aut tria; &
ex defectu cuiuſlibet reprobatur ōmis monęta. Ideo ho
die adhibetur a cōtrahentibus cautela vt iuſti ęris/pon-
deris/characteris valoris ſeu curſus cōmunis detur mo
nęta. Nēpe ipſius monetę validitas duplex eſt Intrinſe-
ca in auctoritate/charactere pōdere & materia. Extrinſe
ca vero altera eſt q̄ conſiſtit in valore & eſtimatiōe ꝓ qua
expenditur de ꝯſuetudine. Cuius impenſis monęta de-
beat cudi. & an lucrū valeat ex ea haberi an ad libitū poſ-
ſit mutari. Et vtrū ꝓlatio monetę tam de aurea q̄ argen-
tea valeat intelligi. Et qñ variatur auctoritate ſecularis ꝙ
nō p̄iudicat eccleſiaſticis. Quid ſit pecunia. Vnde dicta
& q̄ multipharie accipiat in iure. Et hodie poſſeſſio ꝓ-
prie non venit appellatiōe pecunie. Sed res mobilis que
ſeruādo ſuari nō poteſt/quo ad fructū ſed bñ q̄ad oculū

Pecunia aliqua expreſſe debita (vt depoſita) eſt reddēda alias licite pōt peti intereſſe in foro vtroq;. Quilibet hominū debet impedire falſam monetā cudi Et multa ſunt ſpēalia in falſa moneta/ videlicet q̄ quilibet etiā ſoci⁹ criminis pōt accuſare & ꝓpria auctoritate capere falſariū. Et licet ſuccūbat accuſator tñ non punitur vt calūniator Et nō appellat falſarius condēnat⁹. Et ſi quis eū eximat a manibus iuſticię plectit̄ capite. Atq; is in cui⁹ domo cuditur falſa moneta. etiāſi improbabilē ignoret punitur. Huiuſmōi crimē quintupliciter admittit̄. Primo qñ cuditur moneta ab eo cui nō eſt poteſtas cōceſſa. Scđo qñ cudit̄ ab eo cui poteſtas eſt cōceſſa. ſed cudit in falſa materia vt aureos in electro & argenteos nūmos in ſtanno. Tertio in falſa forma & dicitur tunc moneta adulterina. Quarto in falſo pōdere. Quuinto qui radit vel tingit ſeu ex aqua ſubtiliter particula auri vel argēti exhauſta ꝓ valida exponit/ qui alias ꝑ lōgum vſum tonſam & ęroſam vſq; appareręs exponit extra ordinē puniri poterit. Materia etem̄ forma auctoritas & pond⁹ ſunt de monetę ſubſtantia. Ideo extra auctoritatē publicā cudens monetam etiam bonā incidit falſi penā. Si princeps monetā valentem reprobet & minus valentē acceptet. vt de reprobata inde bonū habeat forum quia illā conflari & cudi faciat & ſic lucru; habeat. Vtiq; fraudē dicit̄ facere. Quę & q̄t ſint pene falſatoris monetę. Falſans nūmiſma principis punitur pena exuſtionis. Et tenet̄ om̄e damnū illi ꝑſonę cōicanti vel populo dānificato reſtituere. vel ſi neſcitur pauperibus erogare cogit̄. Falſans aūt monetā alterius punitur mitius vt pena capitis.i. deportatiōis & interdū bonoꝝ confiſcatiōis. Niſi eſſet impubes qui taliter non punitur. Itaq; falſans monetā ducis comitis vel ciuitatis punitur pena deportatiōis & nō mortis naturalis. Fabricans monetā ꝑ ſtatutū locale ꝓhibitā & expendens alibi nō incidit penā ſtatuti. Qui incępit monetā & formā nō impreſſit ſic puniri non debebit.

Caput alterꝝ hui⁹ opuſculi eſt decem theorematū videli
cet qn̄ tpe obligatōis ꝯtracte erat vna moneta & tpe ſolu
tionis alia de qua ſolutio ſit faciēda. Qn̄ nūmiſma eſt re-
probatū quia in valore erat nimis diminutū tunc debito
ris eſt periculū. Si moneta eſt variata ex principis auari-
tia. vel debitor eſt in culpa vł mora. tunc tenet̄ ſoluere de
antiqua moneta. vel eius eſtimatiōe iuſta. Emphitheota
emphitheoſis canonē tenet̄ ſoluere de antiq̄ moneta fa-
cta variatione monetę. Niſi aliter probet ſe preſcripſiſſe
vtpote decē annis laicis & q̄draginta eccleſiaſticis de cur
rente vſuali moneta doceat ſe atq; anteceſſores ſoluiſſe
Pecunia ex teſtamento debita erogari in legata particu-
laria debet ſolui de moneta vſuali & cōiter expēdibili tē-
pore ꝯditi teſtamēti. Pecunia ex teſtamēto debita ꝓ vni-
uerſalibus fideicōmiſſis deb; ſolui tunc moneta currēs
& vſualis tpe mortis ipſius teſtatoris. Itaq; vbi maritus
vxori legauit centū vel mille aureos & variati ſunt aurei
anteq̄ marit⁹ cōceſſerit infatū iuxta antiquā monetā vel
eius eſtimationē ſoluendū eſt legatū. Si pontifex ſumm⁹
vel diocheſanus cōſtituerit vel ordinauerit ſeu creauerit
mille aut q̄draginta aureos vicario annue ꝓ ꝯgrua por-
tione nō obſtāte aureoꝝ mutatiōe ſolutio deb; fieri re-
gulariter de antiqua moneta vel eius eſtimatione debita.
Vbi a lege vel ſtatuto moneta eſt taxata debet intelligi de
moneta tunc & nō hodie currenti. Vbi variata eſt mone
ta auctoritate alterius ſecularis ꝑſone vel cōitatis nō ꝑiu
dicat eccleſijs. pijs locis. neq; ꝑſonis eccleſiaſticis. Vbi a
lege vł ſtatuto municipali impoſita eſt pena delicti deb;
intelligi vbi deliquit̄ de moneta vſuali illius loci. Qn̄ ſeu
vbi dicit̄ in ſtatuto municipali ꝙ donatio excedens q̄n-
gentos aureos debeat inſinuari attendit̄ tpus ꝯditi ſtatuti
Alias debet cōſiderari tēpus quo orit̄ obligatio vel quo
pena debeat ſolui. In ſnīa iudicis vel arbitri condēnantis
in pecunia debet de moneta intelligi tpe illius ſnīe date
currenti. Vbi in regiōe vel ciuitate in frequenti vſu ſunt

diuerſe monete libre vel menſure in dubio debitoris eſt electio ſcd'm quã velit ſoluere. Ita in cõtractibus atq; ſti‑pulatiõibus appellatiõe aureorꝝ intelligunt̃ hi qui vigẽt in regiõe viliores alias debet inſpici q̃litas rei. Vbi aliqs depoſuit vl' mutuauit centũ libras ſeu talenta in florenis ſeu aureis tunc damnũ variationis monetę eſt debitoris. Qñ maritus in dotis inſtrumẽto cõfitet̃ ſe accepiſſe a ſo‑cero mille aureos ſiue florenos boni auri iuſti ponderis & characteris tũc ſoluto m̃rimonio tenet̃ de iure ſcripto reſtituere in ſimili auro. Vbi ex generali cõſuetudĩe vna moneta expendit̃ ꝑ altera vt aurea ꝑ argentea vel ecõtra. vel alia ꝑ alia etiã in forma vt wirtenbergenſis ꝑ Badenſi etiã fiſco vel alij creditori inuito poteſt ſic ſolui. Niſi alit̃ eſſet expreſſe actũ/ vel manifeſte eſſet paſſur⁹ damnũ. Si alicui mutuata eſt moneta alicubi reprobata q eã ſua in‑duſtria alibi expendit ꝑ bona non cõmittit falſum ꝓprie neq; valet cogi iure mutuanti bonã reſtituere. Vbi eque in vſu ſunt due monete eſt debitoris electio de qua velit ſoluere de viliore. Alioq de vſitatiore qñ non eq̃liter cur‑runt debet ſoluere/ per cenſus ſolutionẽ veluti cõfeſſio‑nem emphiteotę preſumit̃ cõtractũ preceſſiſſe/ & ſic ſibi & ſucceſſori ꝑiudicat̃ in cẽſuali iure ac regularit̃ in ſubie‑ctione & ꝓtectione. Vbi accipientes & ſoluẽtes cenſum nihil expreſſerũt de pecunia aliqua/ tunc dubitatio varia‑tionis monetę ſubleuat̃ ꝑ ſolutiões precedentes cõtinue & diuturne factas/ q̃ ꝑ ea iſta pecunia videt̃ fuiſſe in obli‑gatione in quo ſolutio diuturna fuit ſecuta. Et licꝫ colle‑ctarum impoſitio & ſolutio arguat ſoluentes eſſe de illi⁹ cui voluntarie ſoluũt iuriſdictione. tñ cenſus p̃ſtatio etiã diuturna veluti vaga & equiuoca (niſi alijs circũſtãtijs ſit iũctũ) arguit poti⁹ ꝓtectionem & recõmendationẽ q̃ regularẽ & totalem ſubiectionẽ. Et ſic iſti opuſculo atq; cõpendio de ꝑtãte & vtilitate erarij ac nũmiſmatis intitu‑lato & Ioãni Stofflerino Aſtronomo atq; parẽti noſtro dicato finem impono fauſtum. Τελωσ.

BASIS PRIMA.

Talētum. Iuli⁹ pol- lux poſt Homerū. Ti. li. 34. Siliqua Scrypul⁹ Dardanuſ Drachma Nummuſ Denarius Vncia As Libra idem. Cicero Mna Pli. in. xij. Therē. in phor. Ti. Liui⁹. Var. đ lig. lati. Dipōdiū.

TAlentū ponderis nomen eſt duplex. Atticū qđ & ipſum eſt duplex. Magnū octogintatres libras & q̄ttuor vncias habet & ſic ſex milia denarioꝝ romanorū ſm Priſtianum. Nam Siliqua primū qđ greci κεράτιον vocāt hoc eſt granū id qđ ex ea ſiliqua qua nos fabam grecā vulgo dicim⁹ extraxerant & ꝑ pondere aſſumpſerāt/poſt ſiliquā erat obul⁹ q ſcrypulus ſimilr̄ apud grecos dicebaṫ. hic ſex ſiliq̄s cōtinebat. Drachma deīde poſt ſcrypulū erat que ex decē & octo ſiliq̄s hoc eſt tribus ſcrypulis conſtare dicebaṫ poſt drachmā argenteus habebatur nūmus qui denarius apđ romanos vocabaṫ hic ex q̄ttuor ſcrypulis hoc eſt drachma & tertia pte cōfectus erat/ poſt hunc vncia dicebaṫ. hec ex octo drachmis ſiue ſex denarijs ꝯſtabat/ poſt vnciā libra Italica erat que ex duodecī vncijs fiebat. hoc eſt denarijs ſeptuagīta duob⁹. ſiue drachmis nonaginta ſex. Eadem apud Italos appellaṫ As: Librā eē dicunt aſſem duodecī vnciaꝝ. Quū ꝓprie libra inſtrumentū ſit q̄ res cum lancibus ponderātur ſm Cice. & apud grecos dicebatur Mna. quā nos minā per vnius i interpoſitionē traducimus que tn̄ maior erat libra vtpote trīgita triū denariorū. Itaq₃ atticū talentū magnū octogīta triū libraꝝ. & quatuor vnciaꝝ erat. Theren. itaq₃ ait. Si quis daret talētum magnū. Talentū aūt paruū libras habebat (teſte dardano) ſexaginta. i. vigintiq̄tuor ſeſtertia q̄ ſexagita libras habent. & ſic ſeſtertiū duas cōtinet libras & mediā. i. dipondiū & ſemiſſem. Nā dipondius a duobus ponderibus & ſemis qn̄ ad duo pōdera ſit tertius & ſic ſeſtertius ſeu ſeſtertiū dicitur. Atq₃ dipondius ſeu dipondiū Aſſi-

pondiū.i.pōdus vnū. Deindea numero a tribus aſſibus. treſſis a decē decuſſis viceſſis triceſſis/ nonnuſſis vſq; ad centuſſis/& ſic denari⁹ ꝑ decē libris placuit. Quinarius ꝑ quinq; Seſtertiū ꝑ dipondio & ſic ſemiſſe. Scrypulū valebat ſeſtercijs vicenis qđ faciebat in libras ita eſt ſeſtercij qui tunc erat ſeſtertias noningētos/ poſt hoc placuit ex auri libris q̄dragīta milia ſignari. Talentū euboicum in modico min⁹ erat attico. Nā quattuormiliū nummū romanorū ſm Feſtū poſt Homerū erat.

Aſſipondium
Denarius
Quinari⁹
Seſtertiū

BASIS SECVNDA.

ARgentū primo eſt ſignatū anno vrbis.585. Q.Fabio cōſule quinq; annis ante primū bellum punicum. Libre aūt pōdus ęris imminutum primo bello punico fuit quū impenſis reſpublica nō ſufficeret inſtitutumq; vt aſſes ſextātis pondere ſignificarentur. Sic quinta pte lucri facta omē ęs alienū diſſolutum fuit. Nota aūt ęris fuit ex altera pte latus gemini/ ex altera roſtrū nauis. Nā quia ſaturnū claſſe deuectū hoſpicio Ianus acceperat & ab illo periciā ruris edoctus feram illam ac rudem ante fruges cognitas vitā in melius redegerat regni eum ſocium fecit. & quoniā naui fuerat aduectus in ſignādo ęre ex vna qdē pte ſui capitis effigiē ex altera nauis roſtrū impreſſit. vt quātum in eo eſſet ſaturni memorię ꝯſuleret & accepti ab eo beneficij haud immemor eſſe videretur/ hāc ſignādi conſuetudinē Serui⁹ rex qui inter reges primus poſt vrbem conditā ſignare ęs cepit rurſus introduxit⁊ ꝑpt̄ qđ in aleę luſu diu poſt ea tpa pueri denarios in ſublime iactātes capita aut nauim exclamare ꝯſueuerunt. Triens & quadrās ex ęre erāt. Quadrās antea triuncis dicebāt a tribus vncijs. Poſtea Anni

De argēto primo excuſſo
Libra imminuta
Nota ęris.
Triens
Quadrās

balē vrbem infeſtāte dum Q· Fabius maximus dictator
eſſet facti ſunt aſſes vnciales & denarius ſexdecim aſſibꝰ
ꝑmutatꝰ eſt. Quinarius octonis Sexterciū quaternis/ ſic
Nota argē ti. — reſpub. dimidiū lucrata eſt. In militari tñ ſtipendio ſemꝑ
denarius ꝓ decē aſſibus datus eſt: Nota argenti bigę ac
Bigati. — quadrigę fuere. & inde bigati & quadrigati nūmi appel-
Quadrigati. — lati ſunt. poſt hec lege papiria ſemiuncialis eſſes facti/ &
druſius in tribunati plebis octauā ꝑtem ęris argēto mi-
Victoriatꝰ — ſcuit. Victoriatus .l. Clodia ꝑcuſſus eſt ita dictus a ſigno
victorie quo erat inſculptus.

BASIS TERTIA.

Aureꝰ ꝑcuſſo — **Aureus nūmus ſexage-**
ſimoſecū do anno poſt argentū ꝑcuſſus
eſt/ & nūmis aureis cōſulum primo. dei-
As — de impatoꝝ capita imprimi ceperunt/ &
Vncia — ab his ſepe noīa acceperunt. As ꝓprie iu-
Sextans — riſcōſulti diffiniunt oēm quantitatē & om̄e corpus duo-
Quadrās — decim vncias cōtinens hoc eſt due vncie. Quadrās q̄rta
Triens. — pars aſſis hoc eſt tres vncie. Triēs tertia pars aſſis hoc eſt
Quincūs — quatuor vncie. Quincuns quīcꝫ vncie. Semis vncie ſex
Semis — quaſi ſemis .i. dimidium aſſis ſeu libre Septuns .7. vncie/
Septuns — Bes vt olim des .8. vncie quaſi bis vel binus triens ſeu dē-
Bes. — pto triente eris. Dodrans .9. vncie quaſi dempto quadrā
Dodrans. — te ex aſſe/ Dextans 10. vncie quaſi dempto ſextāte ex aſſe.
Dextans. — Deuns .11. vncie quaſi vna vncia dempto ex aſſe. As ve-
Deuns. — ro vel libra eſt aſſis ꝑs .12. idē vncia vna. Semiūcia eſt ꝑs
Semiūcia. — vncie dimidia. Seſcuns vel ſeſcuncia eſt vncia et dimidia
Seſcuns. — Sicut Semodius eſt modius vnus & dimidiatꝰ & Selibra
Semodius — eſt libra & dimidia/ Semiuncia itacꝫ eſt ſemis vncie. Due
Selibra. — ſextule ſunt tercia pars vncie ideſt ſcrypuli octo. Silicus
Silicus: — ſcrypuli .6. Sextula ſcrypuli .4. dimidia ſextula ſcrypuli
Sextula. — duo. Rurſus ſextula & dimidiū ſextule ſilicꝰ appellatur.

Scrypulus ſilique.6. de his alias poſt Varro/ & Tortel. latius ſcripſi in.§.hereditas p tex.glo.& doct.ibi.inſti.de heredi.inſti. Vbi etiã notaĩ p glo.&doct.ꝙ as pondus & libra idẽ ſignificãt no.in.l.etiã aureos.ff.de v̾.ſig.l.ſeruũ §.hereditas.ff.de here.inſti. Bal.& doc.in.l.fi.C.eo. Vncia habꝫ.24.ſcrypulos/&.8.drachmas p.l.j.C.de metall. li.xi. & ſic ſcrypulus eſt viceſimaq̃rta ps vncie. Tres ſcrypuli faciunt drachmã. &.8.drachme faciunt vnciã. Bar. & doc.in d.l.j.C.de metal. & metal.li.xi. Solidi idẽ ſunt q͛ aurei quoꝝ.72.faciunt librã auri.p.l.libert⁹ &.l.in eũ &.l.fi.ff. de in ius vocã.§.fi.inſti. de pe.teme. litig. vt no. in.l.quicũq̧. C.de ſer.fug.&.l.j.C.de vet.nũmiſ.po.li. xi. & in.l.quotiens. C.de ſuſcept. & arch.li.x.p panor. Feli.& doc.in.c.cõquerente de off.ord.&in.c.cõquerẽte de cle.nõ reſidẽ. Alex.in d.l.fi.de in ius vo. & in cõſil. 4.prime ptis.p.l.etiã aure⁹.ff.de ver.ſig. Et dicit Panor. in d.c.cõquerẽte de off.ord. ꝙ aurei nũmi ſiue ſolidi ſm illã eſtimationẽ debenĩ tñ cõſuetudo ſit in oppoſitũ.hodie vero iſti aurei quedã ſunt in vſu italie conſtituunt libram ex.96. Feli.autem.86.ducatos venetos vl' florenos dicit conſtituere auri libram.

Scrypul⁹.
As.
Pondus.
Libra.
Scrypul⁹ ẽ
Tres ſcrypuli faciũt dragmã.
Solidus
Aureus
Auri libra

COROLLARIVM PRIMVM. Inferĩ ꝙ vbi fit mẽtio de ſolidis intelligitur de illis quoꝝ.72.faciũt librã auri.Bal.& Paul.in.l.fi.C.cõia de leg.& ideo.l.pe.C.de dona.ꝓhibẽs donationẽ vltra.500.ſolidos hodie valet donãdo vſq̧ ad.800.aureos.Ang.in.l.ſancimus.C.de dona.Alex.de conſil.4.

COROLLARIVM SECVNDVM. Qꝫ vbi fit mẽtio de ſolido in iure intelligiĩ de aureo & ſic magno ſolido ſm Sali.poſt Bal.in.l.illud C.de ſa.ſanc.ecc.p glo.& doct.in.l.ij.C.de ſpor.Io.an.de inſtr.edi.§.porro.p glo. ij.& doct.in.c.ij. de maledi.

COROLLARIVM TERTIVM. Vbi in ſtatuto vl' ab homĩe fit mentio de ſolido accipiĩ de paruo videlicet monetę minute ſm Paul.& doct.in d.l.fi. C.coia de leg.

Ana. & doc. in c. ſ. de iude. p glo. ℣. ſolidos & doc. in § nos aũt. inſti. de attilia. tut. glo. & doct. in § fi. inſti. de pe. teme. litig. & glo. ac Alex. in d. l. fi. ff. de in ius vo. feli. in c. cõquerente de off. ord.

EPITOME.

☞ Quis habeat ius monetandi de iure cõmuni.

Primi capitis.

Periphraſis prima hypo-

tecalis. Pro reſolutiõe atq; euidentia materie. eſt ſciendũ primo. Q; regulariter nemo pter ſupremũ principem poteſt facere cudi monetam. Eo quia habere erariũ ſeu cudere monetã eſt de iure regaliũ ptinens de iure cõmuni ad ſolũ papã & impatorem p tex. in. l. ij § deniq; cũ erariũ. ff. de orig. iur. l. ij. C. de fal. mo. & c. j^co que ſint rega. Ratio. qa habere erariũ eſt vnũ in ſignũ ſpẽalis prerogatiue principi reſeruatũ p l. pbatorias. C. de apparito. iud. & approba. eorum & ibi no. lib. ij.

EPITOME.

☞ Ius monetandi nulli priuato poteſt concedi.

COROLLARIVM PRIMVM. & inde eſt q̃ nulli priuato de iure ſcripto cõpetit cudere poſſe monetã etiã legittime materie & legittimi põderis exiſtentẽ ẽm Hoſt. Ancha. Imol. Bohic. Panor. & doct. in. c. quãto de iure iur. Glo. Cy. Bar. Sali. & doc. i. l. fi. C. de fal. mo. & Iaſo. & doct. in. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. Eo quia moneta habet eſſe in publica forma pcuſſa p. l. j. in. ℣. nũmus. ff. de cõtrahen. empt. & tex. in d. c. quanto in ℣. patris tui monetã conſeruari/qua forma publica priuatus ſine pena falſi nõ poteſt vti. l. falſis nũmis & l. qui nomine. ff. ad l. corne. de falſis.

EPITOME.

☞ Priuatus cudens monetã incidit falſi penã.

COROLLARIVM SECVNDVM. Ideo q; illã mo

netã cum publica forma cudẽs priuatus punitur vt falſarius ſm Bohic & doct. vbi. ſ. p. l. quicũq & l. lege cornelia. ff. ad. l. cornel. de falſ. & l. j. C. de falſa. mo. qd non contingeret ſi iure permittenti hoc faceret. l. gracus. C. de adult. & c. qui peccat 23. q. 4. Nam nulli priuato ea que iuris publici ſunt ſine cõſenſu principis cõpetunt p. l. ij. § ſi quis a principe & § idem ait. ff. ne quid in lo pub. & l. quicũq. C. de fund. limitro. li. xj Deniq fruſtra p priuilegium impetraretur ſi iure cõmuni cõcederetur. l. impatores. ff. de priuileg. credi. & l. j^{ca}. C. de theſau. li. x. Sed p priuilegiũ a principe impetratur q qs cudere poſſit monetã per tex. & Genz. in extrauag. Io. xxij. incipiens p diens quaſi ex adipe. Igitur.

Fallẽtia ſeu exceptio a regula ſupra dicta.

☞ Ius monetandi ex priuilegio ſeu ex conſuetudine immemorabili poteſt acquiri.

FALLIT ſup dicta reglã de iure ſpẽali vtpote puilegio vl cõſuetudie ex neceſſitate introducta. vt qa pnceps nõ potuit vbiq & ſufficiẽter monetare ſm Glo. Cy. & doc. in. l. ij. C. de fal. mo. Ideo bñ potuit alteri vt regi duci ſeu etiã ciuitati pplm ſubditũ hñti nõ puato ab impatore illud ius ex puilegio vel immẽorabili cõſuetudine cõcedi & acqri puta monetã cudendi. Patet primũ qa ea q cõpetunt pricipi vt pricipi bñ pñt alteri in priuilegiũ cõcedi. p tex. copioſum glo. & doct. in c. qd trãſlationẽ de off. deleg. & in. l. ſi quiſq. ff. de diuer. & tpa. pſcript. l. fi. C. no. vectiga. inſti. Scdm claret ſic q ea q põt priceps etiã cõſuetudo põt ſm Cy. in. l. j. C. de emẽda. ppiquo p tex. & doc. in. c. ſup qbuſdã § pterea de v. ſig. Nã licz ius exigẽdi vectigal. ſicut ius cudendi monetã ſit de iure regaliũ. c. j^{co}. que ſint regal. Et illud ius preſcripta cõſuetudine centenaria ſeu immemorabili bene poteſt acquiri ſm Bart. & doct. in. l. ſi publicanus. ff. de publicanis. & vectigal.

poſt Cy. per plures rationes bene vrgentes in.l.ſ.C.noua vectig.inſtitui nõ poſſe,Spe.de ca poſſ.& pp.§ quia vero §.qđ de colligentibus vectigal.Bo hic & doct.in c. quãto de iureiur.p Guido.pape.498.p tex.l.fi.C.no.vectiga.inſti.nõ poſſ.& tex.in d.c.ſup quibuſdã § pterea.

EPITOME.

☞ Elucidans habentes monetare ex principis cõceſſione vel ex centenaria preſcriptione.

COROLLARIVM TERTIVM. Inde eſt q̃ multi vtriuſq; ſtatus principes vt electores & alij duces, Marchiones atq; aliqui comites. Item & ciuitates imperiales alamanie habent per priuilegiũ q̃ poſſunt monetã cudi facere,vt patet de Sueuis rẽnanis atq; Bauaris ac Francis Item dux ſabaudie,Barbonij/principes aurayce Archiepiſcopus Ebrundineñ.Ep̃us Lauſaneñ.Item & ciuitates italie aiunt ſe habere ex preſcripta cõſuetudine ob hominũ neceſſitatẽ inducta.Eo q̃ imꝑator nõ potuit vbiq; ſufficienter monetare ſm glo.Cy.Sali.& doct in.l.fi.C. de fal.moneta.

Periphraſis ſecunda eſt.

Secũdo ꝑ euidentia p̃mitto q̃ & ſi glo.Ruᶜᵉ.lo.de pla.& doct.C.de vete.nũmiſma po.li.xi.dicãt q̃ nũmiſma ſolidus & aureus idẽ ſint quorũ.72.librã auri faciant vbi a lege ꝑferunt p tex.cum glo.& doct.vbi ſcripſi in.l.fi.ff.de in ius vo.in § fi.inſti.de pena teme.litigã.in.l.quintus mutius.ij.ff.de auro & arg.lega.in.l.qcũq;.C.de ſeruis fugit.in.l.jᶜᵃ.C.de monopol.&.l.quotienſcũq;.C.de ſuſcep.& archa.li.10.& in autẽ.de armis coll.vj.cum cõcor.Alex.in.l.eleganter §.qui reprobos.ff.de pig.ac.& in.l.paulus.ff.de ſolu.& cõſil.21.ſcđe partis.Sic iſta vocabula nũmus & pecunia ſunt ſynonima p tex.& Iaſo.in.l.nũm⁹.ff.de in li.iurãd.

Nũmiſma
Solidus
Aureus

COROLLARIVM PRIMVM. Inde eſt q̃ ex q̃.72.ſolidi faciunt librã auri ſequitur q̃ ſex ſolidi aurei florenⁱ

Libra auri

ſiue ducati impiales ſeu legales cõſtituunt vnciam. Itaq̃ vnus aureus legalis eſt ſexta pars vni⁹ de.xij. vncijs que xij.faciunt librã auri ſm Io.de pla.in d.l.quotiens.

COROLLARIVM SECVNDVM. Inde eliciť ſm Guido. pape.q.481. q̃ donatio abſq̃ inſinuatione vltra quingentos ſolidos id eſt aureos facta eſt ipſo iure nulla intelligitur de illis legalibus aureis p tex.& Cy.in.l.ſi q̃s. p redemptione in prin.C.de dona.

COROLLARIVM TERTIVM. Itaq̃ intelligiť q̃ ſimplex defenſor ciuitatis nõ poſſit iudicare vltra ſiue ſupra trecentos ſolidos.l.ij.C.de metalla.li.x.& in autẽ.de defenſo.ciui.§.& iudicare vbi p Bar.& Ange.

Libra auctoritate argenti appellatur quinq̃ aurei ſeu ſolidi ſm Guido.vbi.ſ.p tex.in.l.ſi cleric⁹.C.de epi.audi. & in.l.j.C.de argen.precio qđ theſau.infer.li.x. Libra argenti

Tamen vbi ab homine eſſent ,plati aurei vel ſolidi intelligũtur de ſolidis minutis & ſic de libris ſm conſuetudinem & vſum loquendi regionis ſm Bart. Io .de pla.& doct.in d.l.quotiens p.l.impatores ad ſi.ff.de cõtrahen. empt.l.nũmis.ff.de leg.iij.&.l.ſemper in ſtipulatiõibus ff.de reg.iur.cum concor.

COROLLARIVM PRIMVM. Sic etiã nũmiſma/ aureus/ſolidus/nũmus/& denarius hodie variãtur ſm pondus & vſum regionũ vt ſm pondus.96.ſolidi cõſtituũt librã auri. Vel hodie aurei Florentini/Bononiẽſes/ Senẽſes & ſimiles octo cõſtituũt vnciã & ſic.97.in maſſa faciunt librã auri ſm Glo.Bar.Io.de pla.& lucã de pẽna.in d.l.quotiens.

COROLLARIVM ALTERVM. Inde eſt q̃ hmõi vn⁹ aureus valet.x.libras ęris p.l.j.C.de colla.eris.&.x. aurei valent vnã librã argenti ſm pla.vbi ſ.p.l.vnicã. C.de argenti pcio.qđ theſaur.infert.li.x. Libra ęris

EPITOME.

Moneta/monetarij/Primus monetarius/Moneta falſa/ Adulterina/Raſa/Tincta.

Tertia periphraſis eſt, ter tio euidentialiter p libo, ꝙ & ſi olim moneta. Iuno erat dicta. Eo qa monuit romanos ꝑ an ſerem vt voluit Lucanus dicens. Numina caſtrẽſis miſcebis flãma monetę. Tñ in ꝑpoſito caſu moneta dicit̃ qa monet ne q̃ fraus in metallo. põdere vel forma cõmittat̃. Vnde Monetarij ſunt q principis monetã cudunt ſm Glo. Rub. lo. de pla. & lucã de penna. per tex. l. monetarios. C. de murileg. Ginecia. & moneta. li. x. Et primus qui monetã fabrifecit fuit Chare optimus faber pater Abrahe. ad petitionẽ. Nini regis Niniue filij Beli ſm Albe. in repto. & Guido. pape. in. q. 498. ad fi. Inde eſt qđ dicit̃ Geñ. 23. ad fi. Abrahã appendit pecuniã ꝓbate monetę publicę. Vnde originaliter ꝓceſſit ꝙ moneta impatoris atq̃ regũ romanoꝝ eſſet aurea & magni ꝓcij. vt dixit glo. l. ij. C. de fal. mo. Et ibidẽ dicit̃ ꝙ qui eam falſat punit̃ qñ fit ab eo q nõ habet poteſtatẽ exurit̃. Alias dicit̃ adulterina ſcđm Bar. ibidẽ vt qui eã radit vel tingit. i. coopit auro vel argẽto vt tota aurea vel argentea videatur. Si eſt liber ad beſtias condẽnat̃. Si ſeruus vltimo ſupplicio afficitur. lo. de pla. in d. l. monetarios circa mediũ. l. quicũq̃. ff. de falſis. Et illa antiq̃ moneta impatoris appellat̃ nũmiſma in qua eius imago eſt ſculpta dicit̃ eñ nũmiſma inſcriptio facta in nũmo vt videtur Math. xxij. Oſtendite mihi nũmiſma cẽſus. i. nummũ qui ꝓ capitis cenſu dat̃ ſm Pla. & pennã in d. glo. Rub. C. de vete. nũmiſ. po. Sic in ſco. hyſto. exponit̃ & ꝑ Chriſo. dicit̃ nummiſma ceſaris. auꝝ eſt nũmiſma dei / hc mo eſt. In ſolidis ceſar videt̃. In homĩb⁹ deus agnoſcit̃. Iſido. ethy. xvj. ait. Nũmiſma eſt ſolidus aureus vel argenteus vl' ereus ideo ſic dictus qa principis nomĩb⁹ effigieq̃ ſignatur ꝑ. l. nũmiſmatũ. ff. de vſufruct. vbi glo. & doct. Nũmi autem a Numa rege ſunt dicti qui eos primus apud latinos imaginibus notauit / & titulum nomĩs inſcripſit. Saturnus tamẽ ſm Eutropi. in prin. hyſto. ereos nũmos prim⁹ in

Monete

monetarij

Prim⁹ monetarius

Falſa
Adulteria
Raſa
Tincta

Nũmiſma

Nummus

ſtituit. Denarius vero inde eſt dictus ꝙ decem valet nũ- mos vſuales ſcd'm Lucã de pen. prout in ſco. hyſto. ex- ponitur illud euangelij. Exijt edictũ a ceſare Auguſto vt vniuerſus deſcriberetur mũdus &c. fa. no. in. l. j. ff. de cõ trahen. empt. in. l. quintus. § ſi autẽ. ff. de aur. & arg. leg. & p glo. hoſt. & doct. in. c. quanto. de iureiur.

Denarius

COROLLARIVM PRIMVM. Inde ex iam dictis infertur primo ꝙ nulli alij licet facere monetã aureã cu- di niſi principi p. l. fi. C. de fal. mo. Et hoc de iure cõmu- ni. Hodie tamẽ de iure ſpeciali ex cõceſſione impatoꝝ q multis regibus & ciuitatib⁹ cõceſſerunt. Et etiã vſurpa- tione iuriſdictiõis. Cum imperiũ ſit ſciſſum. cuditur in multis locis moneta aurea argentea & erea ſm Io. de pla. in d. glo. Rub. de vete. nũmiſ. pote. per glo. & doct. in. l. iij. C. de fal. mo.

COROLLARIVM SECVNDVM. Scd'o elicitur ꝙ in nũmiſmate exigũtur tria iſta/ videlicet metallũ/ põ- dus & forma/ quoꝝ ſi aliquid deſuerit non eſt vnũ num miſma ideo materia forma & pondus diuerſificãt num- mos ſcd'm Lucã de pen. etiã in d. glo. Rub. C. de vet. nũ- miſ. po. lib. xj.

Tria exi- guntur in nũmiſma te.

EPITOME.

☞ Trifarie reprobatur moneta.

COROLLARIVM TERTIVM. Tertio elicitur ꝙ moneta trib⁹ modis cõſueuit reprobari/ videlicet ex ma teria vtpote eſt tincta & nõ tota aurea vel argentea vt cõ- ſueuit & eſſe deberet. Sed ex materia adulteria eſt. Ex põ dere vtputa eſt diminuta legittimo pondere defraudata vel etiam forma debita priuata. Ex curſu vt quia non re- cipitur nec currit vt conſueuit & ſic eſt iniuſta ſcd'm In- no. Hoſtieñ. Ioan. andre. Panor. & doct. in. c. quanto. de iureiur.

CAVTELA CONTRAHENTIVM HODIE. Inde eſt ꝙ creditores hodie cõſueuerunt ſibi ꝓuidere fa-

cienda apponi in inſtrumēto mutui q̄ ſibi reddaf pecu-
nia eiuſdē materie/eiuſdē valoris & ponderis atq̧ in eo-
dem curſu ſm Hoſt. & Panor. in d. c. quāto. Aſtenſ. lib.
iij. de ſolu. arti. ſ. q. 63. qualis. Eo quia iſta exiguntur ad
eius bonitatem & vtilitatē/videlicet Iuſticie ponderis &
materie. & auctoritas formeatq̧ curſus ſeu valor mone-
te. Barth. in. l. qui falſam. ff. de falſis & Bal. in Rub. C. de
contrahen. empt.

EPITOME.

☞ Cuius expenſis moneta debeat cudi. & an lu-
crum ex ea valeat haberi.

Hypotheſis quarta. quar-
to p̄mitto ad euidentiā materie. Q; licet mo-
neta debeat eſſe tāti valoris in forma q̄nti erat
in materia ſeu maſſa. Itaq̧ deberet expēſis cu-
dentis puta regis vel cōmunitatis fieri ſm vnā opinionē
de iuris rigore vt no. p Glo. in. l. ſ. ff. de cōtrahen. empt.
Imol. in. l. paulus. l. creditor. & l. procurator. ff. de ſolu.
Bart. in. l. qui falſam. ff. de fal. Verūtamen ſm alterā In-
nocencij & Oſtienſis opinionē que ſeruatur de cōſuetu
dine rex ſeu reſpublica ꝓpter iuriſdictionē & auctorita-
tem quā habet/quia eius pſonā characterē & auctoritatē
dicta moneta recipit aliquātulum ſed nō multū minoris
valoris q̄ ſit metallū etiā deductis expēſis cudēdi vtpote
fabrorum & officialiū dom⁹ monete/ ipſam monetā fie-
ri faciat vt modicū ſed nō multū ſentiat inde lucrū ſm In
no. Hoſti. Io. an. Bohic. Panor. Phi. & doct. in. c. d. q̄nto
Fran. de curt. in. l. ij. ꝟ. ſ & in. l. cū quid. ff. ſi cert. pe. Io. de
ana. & mod. in. c. poſtulaſti de iudi. in. c. ij. de maledi. in
c. q̄ graui & c. ad falſarioꝝ de cri. fal. Bart. in Rub. C. de
contrahen. empt.

COROLLARIVM infertur ſeu inde eliciť q̄ duplex
eſt bonitas monetę. Vna intrinſeca cōſiſtens in materia
pondere & charactere. Altera extrinſeca cōſiſtens in va-

lore & eſtimatione, ꝑ qua expenditur de cuſuetudine ſm Bar. in d. l. qcunq; p. l. ſ. ff. de cõtrahen. emp. l. ſ. & fi. C. de vet. nũmiſ. pot. li. xſ. Fa. c. eijciens. lxxxiij. diſt.

EPITOME.

☞ An moneta ad libitũ poſſit mutari.

Periphraſis quita. Qui to prelibare placuit ꝙ rex ſeu reſpub. nõ poteſt abſq; populi cõſenſu ſed cum cõſenſu bene valet monetã mutare. Eo quia id eſt negociũ regni ſeu cõmunitatis Ideo exigit̃ conſenſus ſaltẽ maioris partis magnatũ regni atq; cõitatis per tex. Inno. & doct. in. c. quãto de iureiur. Lucã de pẽ. in Rub. C. de vet. nũmiſ. pote. li. xſ. p. l. ſ. qd' maior. ff. ad municipal. l. ij. §. Sin aũt. C. de iur. calũ. Nã vnicuiq; licitũ eſt his q̃ ꝓ ſe introducta ſunt renunciare. l. ſi quis in ꝯſcribẽdo. C. de pact. &. c. ꝙ piculoſum. vij. q. ſ. Aliqui volunt ꝙ ſingulorꝫ requirat̃ cõſenſus niſi alleuiarentur in angarijs. Secus ergo in alijs nõ ſubditis quib⁹ hmõi mutatio vel minoratio nõ preiudicat. Inno. & Panor. in d. c. quanto de iureiur.

COROLLARIVM elicitur ꝙ ſi qñ moneta mutat̃ vel minoratur decreto regis vel cõitatis non preiudicat ꝑſonis eccleſiaſticis ſm Old: cõſil. 249.

EPITOME.

☞ Moneta dicit̃ & intelligitur tã de aurea ꝙ̃ argẽtea.

Sexta Periphraſis Sexto principaliter eſt ſciendũ ꝙ appellatione monetę intelligitur moneta aurea & argentea ſm Guido. pape. q. 492. ꝑ glo. v̸. nũmos & glo. v̸. pecunie & ibi doct. in. l. ij. C. de fal. mo. Nam appellatione pecunie cõtinetur aurũ & argentũ p. l. pecunie. ij. &. iij. ff. de v̸. ſig. ꝓbatur etiã ex generalitate Rubr. C. de fal. mo. ſub q̃ ponunt̃ leges loquẽtes tã de auri ꝙ̃ argenti

Pecũia qd ſit.

Pecũia vñ dicatur

Qualſt ac cipiatur

moneta, vt in. l. ſ &. ij. Eo quia appellatione pecuniae venit large totum patrimoniũ & quicqd habent homines in terra p tex. & Bart. in. l. cogi. in prin. ff. ad trebel. & in l. talis in prin. ff. de leg. ſ. Vbi diciť ꝙ qñ verbũ pecunia a teſtatore pfertur oĩa que in numero/pōdere vel menſura cōſiſtunt cōprehendũtur. Nam qui pecuniã habet facile oĩa habet. Bal. & doct. in. l. ij. C. de cōſti. pec. & ſic oĩs res & oĩe cōmodum extimabile intelligiť appellatione pecunie a pecorib' dicte. Eo ꝙ quicqd antiqui habebant in pecoribus cōſiſtebat. Bart. & doct. in. l. j. § an poteſt. ff. de cōſti. pe. & in. l. quiſquis. ff. de leg. iij. Alex. in. l. ſingularia p. l. ij. § item mutuũ. ff. ſi cer. pe. & l. ij. C. de conſti. pecu. p tex. Arch. & doct. in. c. quicqd & in c. ſunt nõnulli. ſ. q. ſ. & tex. ĩ c. totũ. ſ. q. iij. Tex. Glo. Card. & doct. in cle. ij. § ſ. de here. Sed ſcd'm cõem vſum loquẽdi regiõis nominatiõe pecunie accipitur pprie & ſtricte de nũmis. Bar. & doct. in d. l. j. § an poteſt p tex. in. l. ſ. & l. ſed & ſi § pecunie. ff. ad macedo. c. putãt quidẽ. 14. q. 3. & ſic ſtricte accipitur in reſcriptis ſcd'm Inno. & doct. in c. ſedes de re . Et ſic rei appellatio latior eſt ꝙ̃ pecunie. l. rei & l. nois. ff. de ṽ. ſig. vbi diciť ꝙ appellatiõe pecunie ſignificatur res que eſt in patrimonio ergo non res ſacra vel liber homo/& tamẽ diciť res. Non aũt appellatiõe pecunie venit ceſſio nois debitoris. Glo. in. l. legaui ad fi. ff. de lib. leg. Neq; venit pecunia falſa/vel reprobata ſm Bart. in. l. ꝙ̃uis. ff. de aur. & arg. leg. & Alex. in. l. elegãter § qui reprobos. ff. de pig. act. Neq; includitur pecunia ſignata in ſacculo vel archa. ſed tantũ pecunia numerata. Bart. & doct. in. l. nã quid § fi. ff. ad trebel. & l. pecunie. de ver. ſig.

COROLLARIVM PRIMVM. Infertur ꝙ hodie in cõtractu vel etiã teſtamento ruſtici appellatione poſſeſſionum nõ venit pecunia licet etiam poſſideatur niſi de conſuetudine loquendi contrarium probetur. Bart. &

doct. in. l. vxorem ¶ legauerat. ff. de leg. iij. Cy. Bal. & doct. in. l. fi. C. de compenſa.

COROLLARIVM SECVNDVM Elicitur ꝙ pecunia ꝓprie eſt res mobilis que ſeruãdo ſeruari non põt quo ad fructũ ſcd'm vſum ad quē eſt deſtinata licet bene quo ad oculũ ſeruet. Glo. Bart. Alex. & doct. in. l. interdum ff. de cõdi. indeb. Bart. in. l. j ¶ fuit queſitũ. ff. ad trebel. Bal. & doct. in. l. iij. ff. ad macedo. Alex. in. l. ſingularia p. l. nõ omnis ¶ j. ff. ſi. cer. pe. l. ij. ff. de vſufru. ea. re. & inſti. de vſufru. ¶ cõſtituitur etiã ſi ſit redacta ex re immobili. Bal. in. l. ea demũ. C. de colla. Niſi eſſet deſtinata in emptionē prediorꝫ que nõ poſſet alienari a tutore abſqꝫ decreto iudicis. Licet alias regulariter alienari ac delegari poſſit pecũia abſqꝫ decreto iudicis. Ex quo eſt res mobilis Ray. Bal. Ang. & doct. in. l. cetera ¶ ſed ſi parauerit ff. de leg. j. Barth. in. l. poteſt. ff. de auct. tuto. per tex. & Ro. in. l. quid ergo ¶ quid ergo. ff. de cõtrario iud. tute. per glo. & doct. in d. ¶ fuit queſitũ. ff. ad trebel. Panor. in c. nulli de reb. eccle. nõ alie. & Io. de ana. & Feli. in. c. licet heli. de ſimo.

COROLLARIVM TERTIVM. Ex iam dictis innuitur ꝙ pecunia mutuata ſi extat. & non ſit conſumpta neqꝫ alij vt diſcerni nõ poſſit cõmixta tũc illa pupillis eſt reddenda & eam eſſe conſumptã ꝓbare debet debitor q eam accepit. & nõ qui mutuauit ſm Bal. Sali. Ro. Paul. & Alex. cõtra Ia. Butri. & Albe. in. l. nõ omnis ¶ ſi pupillis. ff. ſi cer. pe. Et ſi pecunia nõ ſoluat vt debita eſt intereſſe peti poteſt ſm Spe. de fruct. & intereſſe ¶ v. in prin. & ibi in add. Et extenditur procedere in foro vtroqꝫ etiam canonico/ videlicet ꝙ licitum eſt creditori vltra ſortē petere intereſſe non ſolum damni emergentis ſed etiam lucri ceſſantis ſcd'm Anth. de buth. Panor. & doct. in. c. cõqueſtus de vſur. & panor. in. c. per vr̃as de dot. poſt diuor. reſti. fa. no. in. c. ſi. de vſur.

EPITOME.

☞ Quilibet debet impedire falſam monetã cudi.

Septima Periphraſis. Septimo ſupponitur ꝙ ex quo omis qui ſcit & poteſt accuſare tenetur & qui nõ ꝓhibet cudi falſam monetã dum ꝓhibere poteſt tenet pena falſi p. l. lege cornel. ij. ℞. ff. de fal. &. l. ſ. C. de fal. mo. Neqꝫ diſtinguit an id poſſet rõne officij vl nõ. p d. l. j. in prin. & §. actore. ergo fortius puniendus eſt qui nõ ꝓhibet qui impedire poſſet. Ne ſuus proximus offendatur pſone quippe hominũ ſunt rebus ceteris digniores ideo p̃ferende. l. ſancimus. C. de ſacro ſanct. eccle. &. c. precipimus. xiij: q. ij. & omia gratia hoim ſunt inducta. l. in pecudũ. ff. de vſufruct. Salus eñ hominũ extimari nõ pot. l. pe. §. fi. ff. de dona. Vnde. Cice. j. off. inquit Qui nõ defendit nec obſiſtit iniurie ſi poteſt tam eſt in vitio ꝙ̃ ſi parentes aut amicos aut patriã deſerat. Et ſubdit ꝙ tales magis delinquunt ꝙ̃ iniuriã inferentes qui interdũ ex iuſticie rõne mouent. Facit. l. j §. fi. cũ ibi no. ff. de mort. infe. refert & ſequit. Lucas de penna. In. l. ſ. In. 18. q. C. publi. leti. lib. xij.

EPITOME.

☞ Multa ſpecialia ſunt in falſa moneta.

Octaua Periphraſis. octauo p̃mittitur ꝙ in crimine falſe monetę ſunt quedã ſpecialia. Primũ ꝙ quilibꝫ poteſt & tenetur accuſare falſariũ. Scd'm accuſator ſuccũbens nõ punitur vt calũniator. Tertiũ ꝙ quilibet ꝓpria auctoritate falſariũ monete capere poteſt. Spe. de accuſa to. §. j. ℣. hoc tamen. Quartũ ꝙ eximens falſariũ captũ a manibus iuſticie punit capital. Quintũ ꝙ falſarius monete condẽnatus nõ appellat. Spe. de appel. §. ij. ℣. xxix. Sextũ ꝙ is in cuius domo falſa moneta cudit etiã ſi igno

ret punitur p tex.glo.& doct.in c.quāto de iureiur. Vbi
iſta pena non minoratur ideo etiā in foro eccleſiaſtico ei
ſtatur. Niſi eſſet ignorātia ꝓbabilis vt pote erat abſens a
ciuitate vel ꝓuincia ſcd'm phi. de fran. in d.c.quāto arg.
c.cū in tua qui matri. accuſa.poſſunt. Septimū eſt ꝙ fal-
ſe monete crimen admittit ſociū criminis ad accuſandū
& teſtificandum ſcd'm Spe.de accuſa.℣. item repellitur.

EPITOME.

☞ Crimen falſe monete cōmittitur multipharie.

Hypotheſis nona. Nono

presupponitur ꝙ crimen falſe monete multi-
pliciter cōmittitur. Et principalit. Primo qñ
qs cudit monetā quā cudere non debuit neqꝫ
potuit lege cornelia de falſis tenetur p.l.qui falſam.l.qui
nomine &.l.cornelia teſtamētaria.ff.ad.l.cornel.de fal.
Teneturqꝫ lege Iulia maieſtatis p.l.ſi quis nummū.C.de
fal.mo. Ratio qa cudere vel formare monetā ſpectat ad
regalia vt eſt tex.in c.ſ^co^ in ℣.monete que ſint rega.&.l.ij.
§.cum deinde erariū.ff.de orig.iur.igitur nō poteſt alte-
ri cōpetere niſi ex principis cōceſſione.Scd'o ſit falſa mo
neta (etiā ſi cudatur ab eo qui cudere poſſit) Sed ſi cudit
in falſa materia vtpote argenteos in ſtāno & aureos in ele-
ctro cudit eadē pena punitur per.l.quicūqꝫ nūmos.ff.ad
l.cor.de fal.&.l.ſ.in prin.C.de fal. Tertio fit in forma fal-
ſa moneta etiā p habentē poteſtatē cudendi. Sed nō in ta
li forma impreſſione vel ſigno talis monete.quia adulte-
rino vtitur ſigno. Tenetur.l.cornelia de falſis p d.l.lege
cornelia teſtamētaria.ff.ad.l.cornel.de falſis.Quarto fal-
ſatur moneta in pōdere ſi legittimū non habeat pondus.
p tex.glo.& doct.in.l.ſ.C.de vet.nūmiſ.pot.lib.xſ.& c.
quāto vbi p glo.ſ.& doct.de iureiur.Quinto & vltimo
tenetur qui expendit ſcienter falſam monetā puta num-
mos ſtāneos vel plumbeos raſos vel tonſos ſeu ex aqua
ſubtiliter particula auri vel argēti exhauſta (Moneta aūt

dicitur raſa vbi circũcirca ꝑ longũ vſum eſt craſa vt quia erat argentea iam effecta eſt vt es appareat. Panor. in d. c. quanto) talis tenetur pena legis cornelie de falſis/ꝙ in libero regl'arit' eſt deportatio &oim bonoꝝ cõfiſcatio p. l. ſ. &. l. hac lege. ff. ad. l. cor. de fal. Vbi Bart. dicit ꝙ ſi ignorãter puniſ extraordiarie arg. l. ſaccularij. ff. de extraord. cri. & panor. in d. c. quãto. Dũmodo expendens doceat ſe ab alio habuiſſe licet teſtes nõ deponant de nomie. Si alias honeſta reputetur pſona. Alias debẽt de noie teſtes deponere ſm Ia. Butri. & Ang. i. l. maiorẽ. C. de fal. Aret. in tract. malefic. in ꝟ. falſario ꝟ. quero an ille qui expẽdit. Bal. cõſil. 34. li. 5. Raph. crimẽ. cõſil. 138. Cepol. cõſil. 28 & Alex. cõſil. 104. & in d. l. lege cornelia. Et qualiter formetur libellus in hmõi crimine habetur per Spe. de cri. falſ. in prin.

COROLLARIVM PRIMVM. Inferi' ꝙ ſi princeps valentẽ monetã reprobet & minus valentẽ acceptet vt de reprobata bonũ forũ habeat quia illã cõflari & cudi faciat & ſic lucrũ habeat vtiqꝫ fraudẽ dici' facere Hoſt. & Panor. vbi ſ. p. l. elegãter. § q reprobos. ff. de pig. act.

COROLLARIVM SECVNDVM. Inde elici' ꝙ extra auctoritatẽ publicã cudens monetã licet bona tñ tenetur de falſo ſm Alex. & doct. in. l. ſingularia. ff. ſi certũ pe. p Glo. & doct. in. l. ſacrilegi. ff. ad. l. iul. pecul. & glo. ac doct. in c. quanto de iureiur.

COROLLARIVM TERTIVM. Deniqꝫ innuitur ꝙ moneta falſatur trifarie. Primo in forma qñ imprimi' ſignũ ſeu character illius qui eam cudi nõ facit neqꝫ cõ/miſit p. l. falſi nominis &. l. qui noie. ff. de falſ. & per d. c. quanto. Secundo ex materia metallica/ videlicet quãdo fit de ere vel ſtanno aut non de debita liga. Bart. in. l. paulus. ff. de ſolu. ſeu vbi immiſce' materia non debita per. l. qui nũmos &. l. cornelia. ſ. ff. de falſ. Tertio ex pondere. Nam iſta tria ſunt de ſubſtantia monete per. l. 1. § ſ. ff. de contrahen. empt.

☞ Que & quot ſint pene falſatoris monetę.

PEriphraſis decima. Decimo premitto ad euidentiã ꝙ falſans monetam principis punitur pena legis Iulie maieſtatis que eſt taxata in.l.ſi quis. C. de fal.mo. vt flãmarum exuſtionibus mancipetur ſiue aurea ſiue argẽtea moneta principis ſuperiorem non cognoſcentis indiſtincte eſt ignis pena quicqd diſtinxerit gloſe & doct.in.l.fi.ad fi.C.de vet.nũmiſ.po.li.xj.ꝓbatur per d.l.ij.cum glo.flãmarum.C.de fal.mo. Et talis peccat mortaliter ſm Hoſti.Io.an.Ancha.Imo. in d.c. quanto per tex. ibi ſeruans falſam monetam agit inique. ergo fortius falſans per extrauag.Io.xxij.prodiens ex adipe que excõmunicat omẽs in regno francię. Et tenetur omne damnum illi perſone cõmunitati vel populo dãnificato reſtituere. Vel ſi neſcitur ꝑſona tenetur ſaltẽ pauperibꝰ erogare ſm doct. vbi ſ. & Hoſt. in ſumma de cenſ.§.ex quibꝰ verſ.quid ſi moneta per c.peccatũ de reg.iur.l.vj.& arg.eoꝝ que no.in c.cum tu.de vſur. EXTENDITVR PROCEDERE. Idem in eo qui accepit ignorãter falſam monetã & poſtea expendit ſcienter ꝓ bona qa damnũ tenetur reſtituere qñ eſt magne importãtie Secꝰ in exponẽte vſualem denariũ ſm Ang. in ſum. de falſa.℣.iiij. Qui vero radit vel tingit nũmos ſi eſt liber datur beſtijs. Si ſeruꝰ vltimo ſupplicio afficitur per.l.quicũqꝫ.ff.de fal.Glo.Cy.& doct.in.l.ſiquis.C.de fal.mo. Bal.& doct.in.l.ſi.C.de vet.nummiſ.po.lib.xj. Glo.Io.an.& doct.in d.c.q̃nto de iureiur. Spe.de crimine falſi in prin. Falſans autẽ monetã alterius punitur mitius. vt ciuitatis punitur pena capitis ꝑ.l.j.C.de fal.mo. Et cum pena capitalis ſit multiplex per.l.ij.ff.de pub.iud.& interpretatione legum pene moliende ſunt.l.interpretatione.ff.de penis.intelligitur pena non mortis

naturalis ſed ciuilis ideo poteſt imponi exiliũ vel relega-
tio interdum bonorũ confiſcatio/interdum conſeruant
bona venientibus ab inteſtato. Quia tales ſunt pene ca-
pitales vbi nõ lediĩmaieſtas Hoſti. & panor. in d. c. q̃nto
p glo. l. ij. ff. de pub. iud. & autẽ. bona. C. de bonis dãna.
FALLIT ſi impubes hoc crimẽ cõmiſit q talit nõ punit
ſcd'm Spe. de dona. ℣. qd ſi impubes fabricat falſam &c.
COROLLARIVM PRIMVM. Inde elicitur ꝙ fal-
ſans monetã regis/ducis/comitis/baronis vel ciuitatis
& ſic a principe inferioris puniri iure poteſt pena capitis
ciuilis. i. deportationis/nõ naturalis. i. mortis. Bal. Sali.
& doct. in. l. ij. C. de fal. mo. Alex. in. l. eleganter § qui re-
probos. ff. de pigno. actione Io. an. & doct. in c. quanto
de iureiurãdo. Alex. cõſil. 104. Vol. ſ.
COROLLARIVM SECVNDVM. Infertur ꝙ fa-
bricans falſam monetã alicuius inferioris vtpote in loco
ſtatuti puniẽtis fabricatorẽ falſe monete. Et ſi ibi nõ ex-
pendatur pena ſtatuti nõ punit ſcd'm Alex. ſing. & ple.
in. l. eleganter § qui reprobos. ff. de pigno. act. Vbi dicit
ſe ita vidiſſe obſeruari in facto ferrarie. Eo quia iſtud ſta-
tutum intelligitur de fabricãte monetã currentem in lo-
co ſtatuti penalis. Alex. cõſil. 104. quarte partis.
COROLLARIVM TERTIVM. Deniq̃ ex ſupra-
dictis innui videt ꝙ ille nõ dicitur falſam monetã feciſſe
qui eam incepit/ſed formã non impreſſit. Et ideo puniri
non debet tanq̃ delictũ conſumauerit p tex. & Bar. in. l.
qui falſam. ff. de fal. l. iij. & ibi Bal. C. de nauti. feno.

ALTER CAPVT ET

complectitur theoremata & pleraq̃ corollaria
annexa in praxi vtiliſſima.

Thema ſequitur.

VBi certa erat moneta in ꝓuincia oriebant̃ multe obligatiões magnarꝫ quantitatũ. Ex cõtractibus vltimis voluntatibus/Conſtitutiõibus/Legibus ſeu Statutis/Sententijs/Arbitrijs ſeu Arbitramẽtis/Delictis/Depoſitis/Cõmixtis/Dotibus. Due aliqñ erant tunc monetę valide. Et poſtea ex cauſa iuſta vt quia erat moneta in valore nimis diminuta a principe eſt reprobata & augmentata. Vel iniuſta vtpote ex auaritia vt inde aſſequatur lucrum eſt mutata & diminuta moneta iam heſitat̃ tpe exactionis debite obligatiõis cuius ſit lucrũ vel damnum augmentationis vel diminutionis monetę an creditoris vel debitoris. Vnde oritur clare.

Theorema primũ.

Circa feſtũ Ioannis baptiſte valebat aureus nũmus. xxx ſolidos monete vſualis & tunc ex cõtractu mutui depoſiti emptiõis vel cõductionis celebrato obligabatur. Ticius ad centũ aureos ꝓſoluendos ad feſtum Martini quo tẽpore erat florenus variatus vt valeat plus vel min⁹ queritur in qua moneta ſolũmodo eſt facienda.

HYpothesis hic ſupponit̃ iſta/ videlicet ꝙ monete ſiue pecũie validitas eſt bina atqꝫ bifaria. Vna intrinſeca que exiſtit in materia metallica liga & forma impreſſa. Et iſta variata variatur & om̃is alia vocatur moneta. Et idcirco vera ſolutio debet ſi valet fieri in antiq̃ moneta. Alias in eius eſtimatiõe iuſta. Nempe videtur tacite actũ inter contrahentes vt debitũ ſeu mutuũ debeat functionẽ ſeu ſolutionẽ recipere in eodem genere & eadẽ qualitate monete per tex. Bar. Fran. de curt. & doct. in. l. cum qd &. l. ij. ff. ſi cer. pe. ꝑ. l. ſ. ff. de cõtrahen. empt. l. j. & fi. C. de vet. nũmiſ. po. li. xſ. c. quãto. in ꝟſ. moneta p̃ris tui (& vbiqꝫ doct.) de iureiur. Altera eſt bonitas ſeu validitas pecunię

extrinſeca vtpote valor. Nam bonitate intrinſeca manē-
te variatur ſepe valor ſcd'm cōem curſum ſeu vſum mo-
nete. Nam aureus nūmus qui appellat̄ florenus qui ante
aliquot annos valuit. xxx. ſolidos in cruciferis hodie va-
let duntaxat. xxviij. ſolidos obulorū in ternarijs ducatus
wirtenbergenſis atq̧ marchie Badēſis. Et iſta variatio mo
nete nō aduertitur ſeu inſpicitur niſi a tpe more per tex.
Bar. & doct. in. l. paulus. ff. de ſolu. & in d. l. cum quid. p
l. vinū. ff. ſi cer. pe. c. olim & c. cum canonicis de cenſi. &
cle. fi. & ibi Glo. Card. Panor. & doct. de decimis. Pe. &
Cy. in. l. in mior̄. C. in qb. cā. in integ. reſti. nō eſt neceſſ.

Periphraſis prima aſſertiua eſt. Q̧ ſi quādo debitor nullā fraudem ha-
buit conſcientiā vel culpam reprobatiōis vel
mutationis monete vtpote augmentatiōis vel
diminutionis facte a principe vel cōmnnitate tunc ſuffi-
cit reddere pecuniā in eodem genere/pondere & valore
& ſi diminuta ſit quo ad curſum illius terre. Etem̄ qn̄ pe
cunia ex cōtractu debetur ſemp tacite actum intelligitur
vt in eadem bonitate intrinſeca aut eius eſtimatiōe pecu
nia detur q̄ erat tpe obligatiōis contracte in cōmuni cur-
ſu & ſolutione per tex. Bart. & doct. in d. l. paulus. Alias
incipit creditorē. ff. de ſolu. & in d. l. cū quid & l. pinde.
ff. ſi cer. pe. p tex. hoſt. Io. an. Bohic & doct. in c. quanto
de iureiur. in c. olī cauſam & c. pe. de cenſi. Ro. cōſil. 123
Aſtenſ. li. iij. de ſol. ar. 5. q. Sed quid ſi mercator per tex.
in. l. fundum cornelianū. ff. de noua. cum ſi.

Altera periphraſis aſſer-tiua cōcluſiue eſt. Q̧ & ſi Bar. & doct. in d. l.
paulus & in d. l. cū qd ibi Bal. & in add. Spe.
de ſolu. § nūc aliqua ad fi. p tex. & Bar. in. l. cū
certā auri. ff. de aur. & arg. Velint q̧ qn̄ extrinſeca validi-
tas pecunie variat̄ q̧ ſolutōis tpus inſpiciat̄. Tamē videt̄
verius q̧ etiā quo ad extrinſecā pecunie validitatē attēdi-

debeat tpus cuiuſcūq; cōtractus vt debitor ad extrinſecā ligatus extimationē q̄ currebat tpe nō ſolutionis ſed cōtractus ſcd'm Azo.in Brocard.q dicitur fons iuris vt vtar verbis Bal.in.l.cōtractus.C.de fide inſtr.Old.in cōſil.31. ad fi.&.z49.Io.an.& doc.in d.c.q̄nto Imol.Buth.&Panor.in c.olim cauſam de cēſi.Imol.Card.Ancha.vbi refert plures doct.ita conſuluiſſe in cle.fi.in ℣.conſuetā & currentem pecuniā ſeu monetā de deci.

COROLLARIVM PRIMVM. Q; ſi qn̄ nūmiſma eſt reprobatū eo q in valore erat nimis diminutū tūc debitoris eſt periculū q̄a tenetur ſoluere in valore quo erat tpe mutui ſeu alteri⁹ obligatōis cōtracte p tex.Glo.Bar. Fran.curt.& doct.in d.l.cū quid.hoſt.Bohic & doct.in d.c.quāto.Ro.cōſil.123.Spe.de ſolu.§.ſ.ad fi.p c.olim & c.pe.de cenſi.Genz.in cle.fi.de deci.

COROLLARIVM SECVNDVM Si moneta erat mutata ſeu variata p auaritiā pn̄cipis & debitor fuit ī culpa/vel ɔſcia illi⁹ fraudis vel fuit in mora ſolutōis tūc iterum damnū deterioratōis eſt debitoris q iuxta antiquā monetam vel eius extimationē debet facere ſolutionē p tex.& doct.in.l.q̄d mihi &.l.piculū.ff.ſi cer.pe.Cy.& doct.d.l.in minorum.C.in q̄b.ca.in integ.reſt.Hoſt.&Bohic in d.c.q̄nto.p c.oli.& c.cū canonicis de cēſi. Aſtenſ.li.iij. de ſolu.arti.ſ.q.Sz q̄d ſi.Et mora moroſo debet eſſe nociua l.qd'te.ff.ſi cer.pe.l.ſi ex legati cauſa.ff.de ℣.ob.c.mora de reg.iur.li.vj.ideo tenet ad intereſſe dāni & lucri.l.iij.ad fi.ff.de eo qd' cer.lo.Bart.ī l.ſ C.de ſen.q̄ p eo qd' intereſt.

COROLLARIVM TERTIVM Elicit q emphiteota vel colon⁹ q cōduxit emphiteoſim p q̄libet anno ad ſoluendū florenos centū tenet ſoluere de mōeta antiq̄ vl' ei⁹ eſtiatiōe currēte ɔtract⁹ tpe nō obſtāte nūmiſmatis facta variatōe Butrig.ī.q.q̄dā colon⁹ Bal.ī.l.acceptā C.de vſur.Curt.ī d.l.cū q̄d.Nā pecūia vſitata eſt ī obligatiōe/ iō eſt certū q̄d & q̄ntū ſit debitū arg.l.ſtipulationū q̄dā ff. de ℣.ob.l.certi ɔditō §.ſ.ff.ſi cer.pe.&.l.fūdū.ff.d' noua.

Niſi ipſe emphiteota ſe fuiſſe & eſſe in poſſeſſione conti nuata probauerit longo tp̄e ſoluende laicis vel.xl.annis eccleſiaſticis monetę vſualis & iam currētis. Ex quo iam completū eſt tempus preſcriptiōis. Bal. Iaſ. & doct. in .l. ſi certis annis. C. de pactis. Glo. Iaſ. & doct. in .l. ij. C. de iur. eph. p tex. in. c. quāto. & c. penul. & ibi doct. de cēſi.

Theorema ſecundum.

Si tp̄e cōditi teſtamenti erat vna moneta & tp̄e mortis teſtatoris alia queritur de qua eſt ſolutio faciēda quo ad legata & alia ex teſtamento debita.

BREVIS AC COMMVNIS THEORICA EST ꝙ pecunia ex teſtamento debita debet ſolui de moneta vſuali cōiter currenti & expēdibili tp̄e teſtamenti cōditi Albe. & doct. in .l. cum quid. ff. ſi cer. pe. Panor. & doct. in c. olim cauſam de cēſi. Oldra. cōſil. 3ſ. Ro. cōſil. 123. p tex. i .l. vxorē § teſtamēto. ff. de lib. leg. & i d. c. oli cauſā.

MODERATVR ET LIMITATVR PROCEdere. In legatis particularibꝰ rerum & pecuniarū in quibus accenditur tēpus teſtamenti. Secus in vniuerſalibus fideicōmiſſis & legatis in quibꝰ cōſideratur tēpus mortis teſtatoris ſcd'm Fran. curt. in d .l. cum quid p glo. ord. ſing. & approbatā in .l. pe. ff. de fund. inſtruct.

COROLLARIVM INFERTVR. ꝙ ſi vxori maritꝰ legauit c. florenos & ſupuixit tantū vt moneta variata ſit multū iuxta antiquā monetā ſeu in eiꝰ eſtimatiōe eſt ſoluendū legatū p tex. & panor. in d. c. oli & d § teſtamēto.

Theorema tertium.

An ab obligatiōe libereť debitor q ſoluit monetā reprobā quā approbauit cāpſor & eā p bona expēdit creditor BREVISSIME ASSERITVR. ꝙ nō per tex. Glo. Bar. Paul. & doct. in .l. eleganter § q reprobos. ff. de pig. actio/vbi diciť ꝙ ſoluēs pecuniā reprobā non liberatur.

ſed nõ cogitur debitã pecuniã ſoluere donec reſtituatur ſi pecunia reproba in ſe vel ſua eſtimatiõe, qñ reproba ꝑ campſorẽ fuit approbata & ꝑ creditorẽ accepta & ſic expenſa ꝓ bona. Nam tunc ipſe tenetur illis qbus eã expẽdit. Intelligit̃ ꝓcedere vbi ignorans fuit illã eſſe reprobã. Secus ſi erat ſciens. Nam tũc liberat⁹ eſt primus ſoluens ẽm Bart. & doct. in d. §. q reprobos nũmos ſoluit ꝑ. l. tutor. §. ſed ſi ſciẽs creditor accipiat. & l. ſi rem. § oĩs pecunia exoluta eẽ deb; aut eo noĩe ſatiſfactũ eẽ ff. de pig. act.

Theorema quartum.

Papa ordinauit & cõſtituit ꝙ Abbas Bebenhuſenſis annue ꝓ cõgrua portione aſſignaret centũ & qdraginta aureos vicario ſuo Tubinge variataq; eſt moneta Tubingenſis auctoritate principis queritur de qua moneta huiuſmodi congrua portio eſt ſoluenda.

RESPONSIVA ASSERTIO EST. Q; ſi iſta ordinatio papalis habeat vim cõſtitutionis fauorabilis q̃ equiperat voluntatibus vltimis iuxta aureã theoricã. Nico. de matarel. & Bar. in. l. j. q. pe. ff. de reg. catho. Pe. & Cy. in. l. fi. C. cõia de leg. Bal. in. l. pe. C. de ℣. ſig. & i c. j. in ℣. quos romanoꝝ de pa. cõſtan. Alex. in. l. ſi ita ſtipulatus ff. de ℣. ob. & princeps ſciuit valorẽ monete tunc currẽtis/vt turonenſis/vel hallenſis aut pingenſis q̃ ab olĩ fuit cõmunis. tũc debet ſolui antiqua moneta vel eius eſtimatio vſualis q̃ erat tpe ordinatiõis ſeu ꝯſtitutiõis ẽm Old. cõſil. 249. agit̃ em̃ de bonitate intrinſeca ꝑ l. cũ quid. Lauden. & doct. ff. ſi cer. pe. Buth. & Panor. in d. c. q̃nto per tex. Ancha. & doct. in c. olim & c. pe. de cenſi. Sec⁹ forte ſi ordĩatio ꝑncipis valorẽ monete ignorãtis habeat vim reſcripti odioſi vel ꝑcepti aut ſtatuti penalis. Nã tunc inſpicit̃ tpus ſolutõis & valor monete tũc currẽtis ẽm Spe. & Io. an. de ob. & ſol. §. nunc aliq ad fi. Bal. in. l. illd' ad fi. C. de ſa. ſan. eccle. & in. l. ij. C. cõia de leg. Bohic in d. c. q̃nto. Ana⁹ & doct. in c. ij. de delictis pue. Guil. & Imol. in

cle, ſi beneficio℞ in ꝟ. currentē monetā de deci. q̄ intelli
gitur qn̄ ordīatio nō alterat̄ quū moneta variat̄ tūc iuxta
monetā nouam etiā vilem vel eius eſtimationē fiet ſolu-
tio ad mentē. Ro. ꝯſil. 133. p l. cū certū in ꝟ. preciū pn̄tis
tpis. ff. de aur. & arg. leg. arg. l. fi. C. q admitt. ad bo. poſſ.
& l. ſ.ª ꝭ fi. C. d' rei vx. act. & ꝭ vt aūt ī autē. d' reb. nō alie.
LIMITATVR PROCEDERE dūmodo mens ſta-
tuentis poſſit ſeruari volētis mēſurare penā delicti qd' de
bet fieri. Panor. ī d. c. q̄nto. p. l. reſpiciendū. ff. de pe. & c.
non afferamus. xxiiij. q. ſ.
COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR. Q
vbi moneta a lege vel ſtatuto eſt taxata ꝙ de vſuali tūc in
dubio debet intelligi & nō de hodierna currēti ſm Bal. in
q. fi. d. l. illd'. C. de ſa. ſanct. eccle. & in l. qcunꝙ. C. de ſer.
fug. p tex. & doc. ī d. c. oli cām & c. cū ī canōicis de cēſi.
COROLLARIVM SECVNDVM. Inde elicit̄ ꝙ ſi
variata eſt moneta auctoritate alicuiꝰ ſecularis pſone vel
cōitatis nō p̄iudicat pſonis eccleſiaſticis ſm Old. cōſil.
249. ad ſcd'm q̄ſitū. Nā ſecularis ꝯſtitutio nō variat eccle
ſiaſticis obligatōeꝫ ſed demōſtrat q̄lit̄ fieri valeat ſolutio
p vt antiq̄ eſt mōeta vel eiꝰ eſtīatio p. l. qdē. ff. de leg. ſ. Eo
q laico℞ ꝯſtitutōes & ſtatuta pſonis vel rebꝰ eccl'iaſticis
nō debēt vel pn̄t eſſe p̄iudicatia p c. bene qdē. xcvſ. diſt.
c. q̄ in eccleſia℞ & c. eccleſia. s. Marie de cōſtitu. autē. ſta-
tuimus. C. de ſa. ſanct. eccle. cum ſi.
COROLLARIVM deniꝙ innuit̄. ꝙ vbi a lege vel ſta
tuto mūicipali pena p delicto eſt impoſita debꝫ intelligi
de moneta vſuali illiꝰ loci vbi delinqtur & ſic de pecunia
nūc currēti intelligit̄ ſm Glo. Alex. & ibi plene dixi in. l.
fi. ff. de in ius vo. p c. pe. de cenſi. & dixi poſt Card. in cle.
ij. de deci. Bal. vbi ſ & in add. Spe. in ꝟ. obligatio legal'
ti. de ob. & ſol. ꝭ nūc aliq ad fi. Alex. ꝯſil. xxſ. ſcd'e partis.

Theorema quintum.

Vbi lex vel ſtatutū facit mentionē pecunie vl' pene pecu
niarie q̄rit̄ q̄le attēdi debeat tpus in eſtiatione ſeu impoſi

tiõe pene/ vicȝ pecũiarie an tp̃us ↄſtitutiõis vel ſolutiõis RESPONDETVR & diſtĩguit ſic. Aut ſta⸗ (pene. tutũ loquit̃ circa ſolennitatẽ diſpoſitõis nõ adĳciẽdo diẽ vt dicẽdo donatio excedẽs qngẽtos aureos debȝ inſinua ri. Et tũc tp̃us cõditi ſtatuti debet cõſiderari. Aut ſtatutũ diſponit ſup ſolutiõe pecunie adĳciẽdo forte diẽ ſolutõi Et tunc tp̃us q̃ orit̃ obligatio & q̃ pena debet ſolui habet ↄſiderari. Albe. & Curci. in d. l. cũ quid. ff. ſi cer. pe. Spe. & Io. an. de ob. & ſol. ꝟ nũc aliq̃ ad fi. Imol. ĩ cle. ij. dͤ deci.

Theorema ſextum eſt.

Quid ſi in ſnĩa iudicũ ſeu in p̃cepto arbitroꝵ ↄdẽnantiũ in certa q̃ntitate. Querit̃ de qua in dubio intelligi debeat moneta vel eſtimatione.

SVCCINCTA ASSERTIO EST. ꝙ in dubio attẽ di debeat tp̃us ſententię ſeu arbitrat⁹ vel arbitramenti. & de pecunia vſuali & tunc currẽti Old. cõſil. 13. & aliq̃d in cõſil. 168. Ancha. in c. olim de cenſi. & Panor. in c. q̃nto de iureiur. Nam tp̃us date ſnĩe ſeu arbitrĳ debet cõſidera ri arg. c. eam te. & c. conſtitutus de reſcriptis.

COROLLARIVM INDE INFERTVR. Q; vbi in ciuitate vel regiõe currũt freq̃nt̃ diuerſe pecũie. Iñ etiã ſunt ibi diuerſe libre tũc debitoris ĩ dubio eſt electio quã velit ſoluere ẜm ꝟiſimiliorẽ loci ↄſuetudinẽ q̃ etiã nõ ni⸗ miũ deteriorẽ creditoris faciat ↄditionẽ & ſic intelligit̃ de pecunia viliori ẜm Bart. & doct. in. l. paulus. ff. de ſolu. Ange. & doct. in. l. fi. C. de vet. nũmiſ. po. lib. xj. Glo. & doct. in. l. ſemp in ſtipulatiõibus. ff. de reg. iur. per. l. nũ⸗ mis & ibi Bart. & doct. ff. de leg. iij.

COROLLARIVM INDE ELICITVR ALTE⸗ rum. Quod in cõtractibus atq̃ ſtipulatiõib⁹ appellatiõe florenoꝵ intelligunt̃ hĳ q vigent in regiõe viliores alias tñ inſpici debet rei qualitas ſcd'm Bart. in. l. ſemper in ſti⸗ pulatiõib⁹. ff. de reg. iur. & in. l. vbi aũt. Alex. in. l. ſtipu⸗ lationũ in prin. ff. de ꝟ. ob. & in cõſil. xxv. quarte partis.

Theorema ſeptimum.

Quid in depoſito vel mutuo mixto vtpote aliqs mutuauit vel depoſuit centū libras in florenis & intra obligationis & ſolutionis tpa variaᵗ libra an attēdatur tunc tpus obligationis vel ſolutionis.

RESPONDETVR BREVITER. ꝙ & ſi Bart. in. l. ſi quis ſtipulatus fuerit. x. in melle. ff. de ſolu. velit ꝙ floreni ſunt in obligatiōe & ſic tpus ſolutiōis debeat cōſiderari p. l. vbi aūt qui ſortē. ff. de ꝟ. ob. Tñ idem Bart. in. l. Paulus. ff. de ſolu. dicit ꝙ mutuans vel deponens videaᵗ florenos dediſſe ꝓ centū libris ꝗ ad eſtiatione & ſic omē periculū & damnū ptineat ad debitorē & ſic debet inſpici tpus ſolutionis ꝗ ad extimationē p tex. in d. l. ſi qs fuerit ſtipulatus decē in melle iuncta. l. extimate. ff. ſol. ma. Niſi expreſſe egiſſet ꝙ debitor deberet ſoluere centum libras in florenis Fran. curt. in. l. cū qd. ff. ſi cer. pe. Ancha. & doct. in cle. fi. de deci. p. l. pe. ꝟ mācipia. ff. ſolu. mat.

Theorema octauum eſt.

Quid ſi in inſtrumēto dotis maritᵘ cōfiteᵗ ſe habuiſſe & recepiſſe a ſocero mille aureos ſeu florenos boni auri iuſti pōderis & characteris q̄riᵗ an ſoluto mr̄imonio abſq; liberis cogaᵗ reſtituere mille in auro vel an poſſit in moneta fieri ſolutio.

RESPONDETVR CLARE. ꝙ de ſcripto iure in auro debet reſtituere ſcđ'm Marti. laudē. & Fran. de curt. in d. l. cū quid p tex. Lucā de pēna & doct. in. l. i. in ꝟ. iuſti pōderis ſint. C. de vet. nūmiſ. po. li. xi. tex. glo. & doc. in c. quāto in ꝟ. monetā patris tui de iureiur. Eo quia iſta verba gemiata boni auri & iuſti pōderis multū operanᵗ p. l. baliſta. ff. ad treb. Ita validi doct. Petrus beſucius & Robertus de tortis cōſuluerunt mediolani in cōſil. incipiens. Anthonius otto. Ita Ancha. refert ſuū doctorem. Bal. cōſuluiſſe in ciuitate Axioli poſt Bart. in d. l. paulᵘ. vt dicit Ancha. in d. cle. fi. de deci. ꝙ floreni ſint in obli-

gatione. Niſi aliter ſeruaretur de cõſuetudine vel dati eſſent expſſe in dotẽ ad rationẽ librarꝝ & nõ florenorꝝ ſimpliciter quia iſta extimatio eſſet tũc & non maior reddẽda p.l.nũmis.ff.deleg.iij. Alias non poſſet cogi creditor ꝑ auro accipere monetã Bart.Bald.& Ang.in.l.lecta.ff.ſi cer.pe.& in d.l.paulus.ff.de ſolu.

Theorema nonum eſt.

Vtrũ moneta aurea ſolui valeat ꝑ argẽtea & ecõtra. Atqꝫ aurea ꝑ altera aurea & argẽtea ꝑ altera argentea etiã inuiſto creditore.

SOLVTIO POTEST ESSE ꝙ ex generali cõſuetudine vna moneta expendat̃ ꝑ altera vt aureus wirtenbergenſis ꝑ Badenſi. Ita etiã ſolidus obulorꝫ Badenſis ꝑ wirtenbergenſi. Et hmõi ſolidus argẽteus ꝑ ſex denarijs & ſic poteſt qs de cõſuetudine vnã monetã aureã ꝑ altera aurea/& vnam argenteã ꝑ alia argẽtea ſoluere ſcd'm Fran.curt.in l.ij.& d.l.cũ quid.ff.ſi cer.pe. Ex quo ille monetę inuicẽ recipiunt functionẽ in ſuo genere p l.j.§ſi.& l.ticia.ff.de aur.& arg.leg. Niſi alit' eſſet expreſſe actũ/vel niſi ipſe creditor paſſur' eſſet damnũ qa aliorſum ꝑfectur' vbi ille monete nõ reciperẽt functionem in ſuo genere Bart.in d.l.paulus & in l.libera. C.de ſen.& interlo.Bal.& Curt.in d.l.ij.'per glo.l.ſi quis argẽtum. C.de donationibus.

COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR ꝙ & ſi aliud ꝑ alio inuito creditori regulariter nõ poſſit ſolui p tex.Glo.§.nõ põt.Bar.Iaſo & doct.in l.ij§ mutui. ff.ſi cer.pe.Fallit tñ in auro vel argẽteo debite ꝑ tributo põt ſolui pecũia ęre nõ ꝓmĩata in nũero. Albe.Iaſo & doc. in d§ mutui. Ro.in l.cũ qd.ff.ſi cer.pe.p l.j.& ibi doct. C.de argenti precio li.x. Vbi plc.p doct.& in d§ mutui ad ſaturitatem videatur.

COROLLARIVM SECVNDVM ELICITVR. ꝙ vbi vna moneta recipit functionẽ.i.ſimilẽ affectionẽ & vtilitatẽ in genere ſuo ꝑ altera põt vna ſolui ꝑ alia ſiue

aurea ꝑ argētea ſiue ecōtra. Niſi aliter expreſſe eſſet actū vel ꝙ manifeſte eſſet paſſur⁹ damnū ſcd'm Fran. Curt. in l. cū quid. ff. ſi cer. pe. & ad mentē Iaſo. in d. § mutui & in l. nūmis. ff. de in litem iur.

OROLLARIVM TERTIVM INNVITVR. Q̄ ſi alicui mutueт̄ moneta reprobata qui eam ſua induſtria expendit ꝑ bona nō cōmittit falſum, ꝓprie neq̄ cogi valet iure mutuāti bonā reſtituere ſcd'm Fran. Curt. (poſt Bal. in quodā cōſil.) in d. l. cū quid. ff. ſi cer. pe. Eo ꝗa iſte monete non recipiunt inuicem functionē in ſuo genere Neq̄ eſt cōmiſſa fraus in metallo pōdere charactere ſeu auctoritate cauſa auaritie ad mentē Bal. & Cur. vbi ſ Bohic & doct. in c. quāto de iureiur. ꝑ. l. lege cornelia. ff. de fal. Nempe vbi pena a iure vel ſtatuto nō eſt expreſſe impoſita tūc illa eſt arbitraria per l. j. § j ff. de effrac. & expila. & l. j. ff. de iur. delib. & c. de cauſis de offi. deleg. igiт̄ expendens ſciēter pecuniā a principe reprobatā pro bona nō tenetur falſi pena verūtamen extraordinaria.

Theorema decimū ⁊ vltimū.

Quid ſi due monete currunt in aliqua ciuitate vel regiōe queritur de qua valeat debitor creditori ſoluere.

RESPONSIVA DILVTIO EST ISTA. ꝙ vbi eq̄ in vſu ſunt due monete eſt debitoris electio de q̄ velit & ſic forte de minori ſoluere. Alias deberet ſoluere de vſitatiore ſm Panor. poſt Gotfrid. & Hoſt. in c. ij. de maledi. Bar. Alex. & doct. in l. quotiēs in prin. C. de ſuſcept. li. x. Fa. no. glo. & doct. in l. fi. ff. de in ius vo. § fi. inſti. de pena teme. litig. in l. quicūq̄. C. de ſeruis fug. in Rubr. C. de vet. nūmiſ. po. li. xj. & in § Si quis quinq̄ ſolidos de pa. tenen. Glo. fi. & Panor. in d. c. ij. de maledi. ꝑ tex. in l. nūmis. ff. de leg. iij. & tex. in c. ex parte de cenſi. cū concor.

COROLLARIVM PRIMVM. INFERTVR Q̄ debitoris eſt electio vbi due equaliter currunt monete de qua velit ſoluere ſcd'm Glo. Goff. Panor. & doct. in d. c.

ij.de maledi.tex.&c doct.in d.l.nūmis &c facit.l.nūmis.ff.
de in litem iur. Maxime vbi eſſet de cōſuetudine que cō-
firmata eſſet moribus gentis ciuitatis vel prouincię ita vt
nulla cuiuſcꝫ debet violari libidine. Turpis em̄ pars oīs
vniuerſo ſuo non cōgruens c.que cōtra mores viij.diſt.
&c.tuas de ſponſ.duo. Itaqꝫ quiſquis rebus pretereun-
tibus ſi vti vult vt metas cōſuetudinis horum inter quos
verſatur excedat/aut velut intēperans aut velut ſuperſti-
cioſus dānari debet. inquit Auguſtinus in c. quiſquis.
xlj.diſtinctione.

COROLLARIVM SECVNDVM ELICITVR
ꝙ &ſi per confeſſionē ſeu cenſus ſolutionem coloni ſeu
emphiteote preſumatur cōtractum preceſſiſſe &ſic ipſi
preiudicetur in cēſuali iure & regulariter in ſubiectione
vel ꝓtectione ꝑ tex.Bal.& doct.in l.cēſualis.C.de dona.
c.tributū.xxiij.q.vlt.c.ij.de cenſi. & c.ſolite de maio.&
obedi. Ideo vbi apparet ſolutio cenſus facta ab emphite
ota colono vel eius herode regulariter in moneta cōtra-
ctus currente licet ꝑdiderit inſtrumēta emphiteoſis ſue.
debet tamē dimitti in illo iure ſm Bal.& doct.in.l. ſi cer-
tis annis.C.de pactis Ang.in.l.cū ſatis.C.de agri.& cēſi.
lib.xj.Feli.in c. cum Bertoldus de re iud. per tex.& Bar.
ac doct.in.l.vniuerſas.⁊ per colonum.ff.de acqui.poſſ.
& in.l. litibus in ꝟſ.longinqua & inueterata reddituum
ſuſceptio.C.de agri.& cenſi.lib.xj.c.ij.&ibi Ana.de iu-
de.c.olim & c.pe. vbi eſt tex.de cenſi.

COROLLARIVM TERTIVM DENIQVE ELI
citur vtilit.ꝙ vbi accipiētes & ſoluētes cēſus nihil expſſe
rint de pecunia aliqua tūc dubitatio ſubleuatur per ſolu
tiones ꝑcedentes longo tēpore factas quia iſta pecunia
videtur fuiſſe in obligatione in qua diuturna ſolutio fuit
ſecuta ſcd'm Ang.Iaſ.& doct.in d.l. ſi certis annis. C. de
pact.ꝑ tex.Bar.ac doc.in.l.cū de in rem verſo.ff.de vſur;
& ſic cēſus pſtatio diuturna veluti vaga & equoca (inde
alijs circūſtancijs ſit iuncta) arguit potius ꝓtectionē &

recõmendationẽ ꝙ regularẽ & totalem ſubiectionẽ ſm Fred. de ſe. cõſil. 130. Factum tale eſt quedã dom⁹. Cald. cõſil. 5. de priuileg. Bal. cõſil. 75. ꝓut refert & ſequit̃ eum Maria. in cõſil. 55. vt q̃ſitoꝝ. Panor. cõſil. 103. primi volu. & in diſpu. duo clericali ordine inſigniti & ple. in c. fi. de ca. poſſ. & ꝓprie. in c. ij. & fi. de cenſi. in c. recepimus de priuileg. Feli. in c. rudolphus in ꝟ. Comitat⁹ de reſcriptis & in c. cũ Bertoldus de re iud. Ancha. Card. & doct. in cle. Ne romani § Sane de iureiur. fa. cle. j. de cenſi. Tñ impoſitio & ſolutio collectaꝝ arguit ſoluẽtes eſſe de illius cui ſoluunt iuriſditiõe ſm Bal. & doct. in d. l. ſi certis annis & in. l. iij. C. de na. lib. & in. l. data opa. C. q accuſare nõ pñt ꝑ tex. in § Si qs ex q̃libet in auten. qb. mo. na. eff. ſui coll. vij. Nos itaq veluti ſuos fideles ſubditos habeat recõmendatos ille cui oſtenſo nũmiſmate inqt date Cęſari q̃ Cęſaris ſunt/ & deo q̃ dei ſunt vt ipſe nos ꝓtegat ac remuneret in hoc mũdo & ſuꝑ mũdano vbiq locorũ in ęuum. Et ſic (cũ opitulamine dei omipotentis ad cui⁹ laudẽ & ſtudioſoꝝ vtilitatẽ eſt editũ hoc qualecũq opuſculũ) hui⁹ bipartiti opis de poteſtate & vtilitate nũmiſmatis Ioannis Aquile artiũ atq Iuriũ doctoris & humillimi interpretis fęlix ſit finis. AMEN.

Impreſſum Oppenheym.
Anno domini. 1. 5. 1. 6.